

Makale Gelişi:
10.09.2024

Makale Kabulü:
27.12.2024

Araştırma
Makalesi

Uluslararası Siyaset Dergisi

U S J o u r n a l

ASEAN İÇİ DENGELER VE GÜNEY ÇİN DENİZİ ETKİSİ

Doç. Dr. Süleyman Temiz
İğdir Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
suleyman.temiz@igdir.edu.tr
0000-0002-4439-4035

ÖZET

Güney Çin Denizi ihtilafı, ASEAN içinde; ASEAN ile Çin ve ABD gibi büyük güçler arasında dikkat çekici bir sorun alanıdır. Rekabetin devam ettiği, toprak talepleri nedeniyle bölgenin giderek askerileştirilmesi, ASEAN üyesi devletler arasındaki ilişkilerin de gerilmesine neden olmaktadır. Vietnam ve Filipinler gibi ASEAN üyesi olarak bölgede hak iddia eden devletler, Çin'in iddialı tutumuna karşı daha güçlü bir ASEAN duruşu için gayret gösterirken, Endonezya ve Malezya gibi bölgesel açıdan güçlü devletler ise daha temkinli davranarak Çin ile ilişkilerin gerilmesinden imtina etmeye çalışmaktadır. Bu devletler ekonomik bağlara da öncelik vermektedirler. Bu durum, ASEAN içinde bir çatlağa yol açmış ve birlik birleşik bir cephe oluşturmakta zorlanmıştır. Güney Çin Denizi konusundaki anlaşmazlıklar nedeniyle 2012'de ortak bir bildiri yayınlanamaması, ASEAN birliğinde benzeri görülmemiş bir kırılma noktasına işaret etmiştir. Çin, ASEAN ülkeleri ile ekonomik ilişkilerini kazan-kazan prensibi ile güçlendirirken, Güney Çin Denizi konusunu önemsizleştirmeleri için baskı yaparak bu bölünmelerden –başarılı bir şekilde- faydalanmaktadır. Bu ise ASEAN'ın geleceği için büyük bir tehlike oluşturmaktadır. Bu çalışmada Güney Çin denizi meselesine taraf olan devletlerin politik çıkarlarından kaynaklı bakış açıları, ASEAN'ın konuyu ele almadaki nüfuzu ve büyük güçlerin bu ihtilafdaki menfaat odaklı politik tutumları analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: ASEAN, Çin, Güney Çin Denizi, Çatışma, Güney Doğu Asya.

Atıf Bilgisi: Süleyman Temiz. "ASEAN İçi Dengeler ve Güney Çin Denizi Etkisi," *Uluslararası Siyaset Dergisi* 2, sayı 2 (2024): 145-167.

Çıkar Çatışması Beyanı:
Etik Kurul Onayı:
Finansal Destek Beyanı:
Yazar Katkı Beyanı:

Yazar çıkar çatışması beyan etmemiştir.
Yazar etik kurul onayı gerekmediğini beyan etmiştir.
Yazar finansal destek almadığını beyan etmiştir.
1.yazar %100

Article Received:
10.09.2024

Article Accepted:
27.12.2024

Research Article

INTRA-ASEAN BALANCES AND THE IMPACT OF SOUTH CHINA SEA

ABSTRACT

The South China Sea dispute is a notable problem area within ASEAN, between ASEAN and major powers such as China and the United States. The ongoing rivalry and the increasing militarization of the region due to territorial claims have strained relations between ASEAN member states. While ASEAN member states such as Vietnam and the Philippines advocate for a stronger ASEAN stance in response to China's forceful stance, regionally powerful states such as Indonesia and Malaysia are more cautious and seek to avoid deteriorating relations with China. These countries also value economic connections. This has caused a schism within ASEAN, and the organization has struggled to portray a unified face. The failure to make a common declaration in 2012 owing to disagreements over the South China Sea issue represents an unusual breaking point in the ASEAN union. China has successfully exploited these divisions by pressuring ASEAN members to downplay the South China Sea issue while deepening mutually beneficial economic links. This presents a significant threat to ASEAN's future. This study examines the political interests of the countries involved in the South China Sea conflict, ASEAN's role in resolving the issue, and the major powers' interest-driven political views toward the disagreement.

Key Words: ASEAN, China, South China Sea, Conflict, Southeast Asia.

To Cite: Süleyman Temiz. "ASEAN İçi Dengeler ve Güney Çin Denizi Etkisi," *Uluslararası Siyaset Dergisi* / US Journal 2, no. 2 (2024): 145-167.

Conflict of Interest Statement: Author declared no conflict of interest
Ethics Committee Approval: Author declared article does not require ethics committee approval
Financial Support Statement: Authordeclared that there was no financial support
Author(s) contribution Statement: 1th Author 100%

Giriş

Bir uluslararası örgüt olarak ASEAN Güney Çin Denizi anlaşmazlığına, Temmuz 1992’de Çin ve Vietnam’ın Güney Çin Denizi’nde arama faaliyetlerine başlamasıyla dahil oldu. ASEAN, henüz birliğin bir üyesi olmamasına rağmen ve gelecekte potansiyel üyesi olarak gördüğü için Vietnam’ın hassasiyetlerini de destekleyerek, bölgede itidal çağrısında bulunan bir bildiri yayınladı.¹ Ne Çin ne de Vietnam, bu çağrıya kulak verdi. Bunun üzerine Çin donanması, Brunei, Malezya ve Filipinler yakınlarındaki Spratly takımadalarındaki çeşitli boş adacıkların ve resiflerin kontrolünü ele geçirdi. 1994’ün sonlarında ise ASEAN, Çin’in Filipinler’in hak iddia ettiği Mischief resifini işgal etmesi sırasında ilgili tarafları durumu istikrarsızlaştırabilecek eylemlerden kaçınmaya çağırarak ikinci bir bildiri yayınladı. Bu gelişme, Filipinler’in Çin’in ileri hareketini önleyecek bir Davranış Kuralları (COC)² benimsemesi için ASEAN üyeleriyle lobi faaliyetleri yaptığı bir dönüm noktasını beraberinde getirdi. Zira Filipinler kendisi ve diğer üyeler için yaklaşan tehdidin farkına daha erken varmıştı. Buna karşın ASEAN’ın taslak üzerinde anlaşmaya varması yaklaşık beş yıl sürmüştür. Ayrıca Çin de kendi taslağını çoktan hazırlamıştı.³

İhtilafın çözümsüzlük süresi giderek uzayıp içinden çıkılmaz bir hal almaya başlayınca da ASEAN, birlik içindeki farklılıklarına rağmen Güney Çin Denizi’ni çevreleyen sorunları çözmek için çeşitli girişimlerde bulundu. Mayıs 2014’te düzenlenen 24. ASEAN Zirvesi’nde bölgesel bloğun dışişleri bakanları, Güney Çin Denizi’nde artan gerilime ilişkin ciddi kaygılarını gündeme getiren bir bildiri daha yayınladı.⁴ Açıklamada, ilgili tüm taraflara, barış ve istikrarı zedeleyecek eylemlerde bulunmaktan kaçınmaları ve tüm anlaşmazlıkları, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) dahil olmak üzere evrensel olarak tanınan uluslararası hukuk ilkeleri aracılığıyla, barışçıl yollarla çözmeleri çağrısında bulunuldu. Liderler, barış ve istikrarın korunmasının, deniz güvenliğinin, seyrüsefer özgürlüğünün ve Güney Çin Denizi üzerinde uçuşun önemini bir kez daha teyit etti. Bunun bir parçası olarak, Güney Çin Denizi’ne ilişkin ASEAN’ın altı maddelik ilkeleri; 2002 yılında ASEAN ve Çin tarafından ortaklaşa yayımlanan “Güney Çin Denizi’nde Tarafların Davranışlarına İlişkin Deklarasyon”un onuncu yıldönümü münasebetiyle 15. ASEAN-Çin Zirvesi’nde yapılan ortak açıklamada da teyit edilmiştir. Bildiride ayrıca, ilgili tüm taraflara karşılıklı güven ve itimat ortamının oluşturulması için deklarasyonun tam ve etkin bir şekilde uygulanması çağrısında da bulunulmuştu.⁵

ASEAN’ın 1967 yılında kurulmasından bu yana, üye devletlerin egemenliğini korumak, dış güçlerin Güneydoğu Asya bölgesine müdahalesini önlemek ve bölgesel güvenlik meselelerinde kendisini öne çıkarmak, ASEAN’ın amaçlarından bazılarıdır. ASEAN’ın kuruluşundan bu yana benimsediği iki temel ilkesi vardır. İlki, üye devletlerin içişlerine karışmamak ve ikincisi ise uzlaşma ve diplomasi yoluyla anlaşmaya varmaktır. ASEAN, malların, hizmetlerin, yatırımın, vasıflı emeğin ve sermayenin serbest akışını sağlayacak tek bir pazar geliştirilmesi de dahil

¹ ASEAN Secretariat, *ASEAN Document Series* (Jakarta: Jazz Graphic Design, 1994).

² The Code of Conduct in the South China Sea (COC).

³ Carlyle A. Thayer, “ASEAN, China and the Code of Conduct in the South China Sea”, *SAIS Review of International Affairs* 33, no. 2 (2013): 76.

⁴ Jihyun Kim, “Territorial Disputes in the South China Sea: Implications for Security in Asia and Beyond,” *Strategic Studies Quarterly* 9, no. 2 (2015): 122.

⁵ ASEAN, “ASEAN Foreign Ministers Statement on the Current Developments in the South China Sea,” 10 Mayıs 2014, Erişim tarihi: 16 Ağustos 2024, <https://asean.org/wp-content/uploads/images/documents/24thASEANSummit/ASEAN%20Foreign%20Ministers%20Statement%20on%20the%20current%20developments%20in%20the%20south%20china%20sea.pdf>.

olmak üzere üye ülkeleri entegre etmek için çeşitli girişimlerde bulunmaktadır.⁶ Bununla birlikte, farklı siyasi kurumları, farklı dilleri ve kültürleri göz önüne alındığında, bölgenin homojen ve kapsayıcı olmadığı da dikkatten kaçmamalıdır. Jeostratejik konumu ve gelişmekte olan ekonomileri nedeniyle bölge, Batı demokrasilerinin yanı sıra komşu ülkelerin de ilgisini çekmektedir. Ancak devam eden Güney Çin Denizi anlaşmazlığı, bu hedeflere ulaşmanın önünde bir engeldir. ASEAN'ın sorunu, yalnızca Çin ile değil aynı zamanda kendi üyeleriyle de ilgilidir. Zira ASEAN, bu bölgesel anlaşmazlığının taraf olan devletler arasında çözülmesi gerektiğini kabul etmektedir. Bu durum ise sorunun çözümünde ASEAN'ın önemini azaltmakta, ASEAN'ın meseleye dair birleşik bir politika oluşturamamasına da neden olmaktadır. Bu ise birliğin hem işleyişine hem de etkinliğine zarar vermektedir. Ayrıca ASEAN'ın bölgesel güvenlik meselelerindeki merkeziliğini de -sıklıkla ifade edildiği gibi- ciddi bir şekilde azaltmaktadır. Belirtmelidir ki Güney Çin Denizi meselesi, ASEAN'ın on üyesinden Brunei, Malezya, Filipinler ve Vietnam'ı ilgilendirmektedir. Ayrıca ASEAN'ın bölgesel güvenlik meselelerindeki merkeziliği de -sıklıkla vurgulandığı gibi- ciddi bir imtihandan geçmektedir.

ASEAN, Güney Çin Denizi anlaşmazlığında geleneksel fikir birliği ile karar alma politikasını uygulayamamıştır. ASEAN üyelerinin meseleye dair benzer çıkarlarının bulunmaması, ülkelerin bu soruna dair ilgi düzeylerini de farklılaştırmaktadır. ASEAN'ın bir konsensüse varamamasının dikkat çeken bir örneği, 15 Haziran 2016'da Güney Çin Denizi'ndeki gerilime ilişkin derin endişelerini dile getiren bir açıklamayı geri çekmesi olarak değerlendirilebilir.⁷ Malezya Dışişleri Bakanlığı tarafından yayınlanan açıklamada Çin'in adı verilmemiş, ancak Pekin'in yapay adalar inşa ettiği ve aynı zamanda askeri varlığını artırdığı bu bölgede artan gerilim konusunda uyarıda bulunulmuştu. Açıklama, ASEAN ve Çin bakanlarının Çin'in Kunming kentinde yaptığı toplantı sonrasında yayınlanmıştı. Açıklamayı yayınladıktan birkaç saat sonra Malezya Dışişleri Bakanlığı, ayrıntıları belirtmeden “acil değişikliklere ihtiyaç duyulduğu gerekçesiyle” açıklamayı geri çekmişti.⁸ Dışişleri Bakanlığı sözcüsü daha sonra ASEAN üyelerinin bireysel açıklamalarda bulunacağını da ifade etmişti. İlk açıklamada yer alan ASEAN'ın yapay adalar ve bölgenin askerileştirilmesi konusundaki mevcut endişeleri yinelenmiş; ayrıca Çin'in anlaşmazlığın ASEAN ile Çin arasında değil, ilgili taraflar arasında çözülmesi gerektiği yönündeki tutumuna da karşı çıkılmıştı. ASEAN-Çin toplantısı, Pekin'in Güney Çin Denizi'ndeki iddiasına itiraz eden Filipinler tarafından açılan bir davaya ilişkin Daimî Tahkim Mahkemesi'nde⁹ (PCA) mahkemenin bir karar vermesi öncesinde gerçekleşmişti.¹⁰

⁶ Koichi Ishikawa, “The ASEAN Economic Community and ASEAN Economic Integration,” *Journal of Contemporary East Asia Studies* 10, no.1 (2021): 24–41.

⁷ Laura Southgate, Nicholas Khoo, “Enter the Vanguard State: Reinterpreting ASEAN's Response to the South China Sea Issue,” *Journal of Asian Security and International Affairs* 3, no. 2, (2016): 221-244.

⁸ Hannah Beech, “What a Retracted Statement Says About China's Growing Power in the South China Sea,” *Time*, 15.06.2016, Erişim tarihi: 27.08.2024, <https://time.com/4369660/asean-south-china-sea-statement/>.

⁹ Permanent Court of Arbitration (Daimî Tahkim Mahkemesi- PCA): 1899 yılında kurulan ve merkezi Hollanda'nın Lahey kentinde bulunan hükümetler arası bir kuruluştur. Devletler, uluslararası örgütler ve özel tarafları içeren uluslararası tahkim için idari destek sağlar. PCA, toprak anlaşmazlıkları, insan hakları ve uluslararası ticaret de dahil olmak üzere çeşitli hukuki konulardaki anlaşmazlıkların çözümünü kolaylaştırır. İki çok taraflı sözleşme kapsamında faaliyet gösteren PCA'nın 122 sözleşmeci tarafı bulunmaktadır. Geleneksel mahkemelerin aksine PCA yargılama yapmaz, tahkim yargulamalarını organize eder, kararların bağlayıcı ve nihai olmasını sağlar, temyiz mekanizması yoktur.

¹⁰ Rozanna Latiff, “Southeast Asian Countries Retract Statement Expressing Concerns on South China Sea,” *Reuters*, 15.06.2016, Erişim tarihi: 16.08.2024, <https://www.reuters.com/article/world/southeast-asian-countries-retract-statement-expressing-concerns-on-south-china-s-idUSKCN0Z10KX/>.

1. Jeopolitik Açıdan Çin'in Bölgedeki Konumu

Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki Paracel ve Spratly Adaları üzerindeki egemenlik iddiaları, Soğuk Savaş'ın ilk yıllarına kadar gitmektedir. İlk kıvılcım 1950 gibi erken bir tarihte Filipinler Devlet Başkanı Elpidio Quirino tarafından ateşlenmişti. Quirino'nun Spratly Adaları'nın bir düşman tarafından işgal edilmesinin, Filipinler'in kalkınmasına ve güvenliğine zarar vereceğini ifade etmesine karşın, bu açıklama Çin tarafından kınanmıştı. Çin, Quirino'nun bu iddiasını “Çin Halk Cumhuriyeti, Nansha Adaları'nın¹¹ veya Çin'e ait herhangi bir toprağın herhangi bir yabancı güç tarafından işgal edilmesine asla izin vermeyecektir” açıklamasıyla eleştirmişti.

Çin, Güney Çin Denizi anlaşmazlığında, özellikle iki ayrı ada grubu üzerinde¹² bölgesel egemenlik iddiasında bulunmaktadır. Buna ek olarak, bu adalar çevresindeki deniz alanlarında da hak talep etmektedir. Bu talepler, bölgenin doğal kaynakları ve stratejik önemi nedeniyle uluslararası hukuk ve diğer bölge ülkeleriyle ihtilaflara yol açmaktadır.¹³ Bu durum, esas olarak Zhou Enlai'nin Ağustos 1951'de Müttefik güçlerin barış anlaşması müzakereleri sırasında yayımlanan resmî açıklamasında ortaya çıkmıştı. San Francisco Barış Konferansı'nda Çin Dışişleri Bakanı olan Zhou Enlai;

“Taslak antlaşma, Japonya'nın Nan Wai (Spratly) Adası ve Si Sha Adaları (Paraceller) üzerindeki tüm haklarından vazgeçmesi gerektiğini öngörüyordu, ancak yine kasıtlı olarak onlar üzerindeki egemenliğin yeniden sağlanması sorunundan hiç bahsetmiyor. Nitekim tüm Nansha Adaları (Spratlys), Chung Sha Adaları (Macclesfield Bank) ve Tung Sha Adaları (Pratas) gibi Si Sha Adaları ve Nan Wei Adası da her zaman Çin'in toprağı olmuştur.”¹⁴

savını ortaya koymuştu. 1956'da ise Çin hükümeti, Spratly Adaları üzerindeki egemenlik haklarını tekrarlamaktaydı. Dönemin Filipinler Dışişleri Bakanı Carlos Garcia'nın 19 Mayıs 1956'da düzenlediği basın toplantısında, yakınlıklarından dolayı bazı adaların Filipinler'e ait olması gerektiği yönünde genel bir yorum yapmasında birkaç gün sonra Çin Dışişleri Bakanlığı

“Güney Çin Denizi'ndeki Taiping Adası (Itu Aba) ve Nanwei Adası,¹⁵ her zaman Çin topraklarının bir parçası olmuştur. Çin Halk Cumhuriyeti'nin adalar üzerinde tartışılmaz, meşru egemenliği vardır... Filipin Hükümeti'nin Çin toprakları olan Nansha Adaları'nı istila etme ve işgal etme girişimini örtbas etmek için öne sürdüğü bahane, kesinlikle kabul edilemez”

açıklamasını yapmıştır.¹⁶ Mart 1959'da, Crescent Group'ta 82 Çinli balıkçının Güney Vietnam birlikleri tarafından tutuklanması üzerine Çin, bu olayla ilgili sert bir tepki göstermiştir. Çin,

¹¹ Güney Çin Denizi'ndeki Spratly takımadalarının bir parçası olan Nansha Adaları, stratejik ve ekolojik öneme sahiptir. Stratejik olarak hayati nakliye rotaları üzerinde yer almaları, onları uluslararası ticaret ve askeri operasyonlar için kritik hale getirmektedir. Adalar aynı zamanda komşu ülkeler arasında jeopolitik gerilimleri artıran potansiyel petrol ve gaz rezervleri de dahil olmak üzere doğal kaynaklar açısından da zengindir. Ekolojik olarak adalar, deniz kaplumbağaları ve deniz kuşları gibi nesli tükenmekte olan türler için yaşam alanları sağlayarak biyolojik çeşitliliğe katkıda bulunur. Mercan resifleri deniz sağlığı için çok önemlidir ve devam eden bölgesel anlaşmazlıkların ortasında çevresel değerlerini daha da vurgulamaktadır. Bkz: Huiping Jiang, Fenzhen Su, Chenghu Zhou, Xiaomei Yang, Qi Wang, Fei Cheng, “The Geographical Characteristics of Nansha Islands in the South China Sea”, *Journal of Geographical Sciences* 28 (2018): 957–972.

¹² Paracel ve Spratly Adaları.

¹³ Süleyman Temiz, *ASEAN*, (Ankara: Berikan Yayınları, 2024), 291.

¹⁴ Chi-kin Lo, *China's Policy Towards Territorial Disputes: The Case of the South China Sea Islands*. (New York: Routledge, 1989), 27.

¹⁵ Çevrelerindeki küçük adalarla birlikte, topluca Nansha Adaları olarak bilinmektedir.

¹⁶ Lo, *China's Policy Towards Territorial Disputes...29*.

Güney Vietnam'ın Doğu Denizi¹⁷ olarak adlandırdığı bölgede bulunan Paracel Adaları üzerindeki Çin egemenliğini reddetmek amacıyla hareket ettiğini ileri sürmüştür. Bu bağlamda Çin, Güney Vietnam'ın gerçekleştirdiği bu eylemin, Çin'in toprak bütünlüğüne ve egemenlik haklarına açık bir ihlal olduğunu da savunmuştur.¹⁸

1970'lerin başlarında Güney Çin Denizi, zaten gerginliklerin yaşandığı bir bölgeydi. Örneğin, Ocak 1974'te Çin ile Güney Vietnam arasında Paracel Adaları üzerinde bir çatışma yaşandı. Bu çatışma, Çin'in adalar üzerindeki kontrolü ele geçirmesiyle sonuçlandı. Aynı dönemde, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin (BMDHS) oluşturulmasına yönelik görüşmeler devam ederken, deniz alanlarının sınırlandırılması konusunda şekillenecek uluslararası eğilimleri fark eden Vietnam, Mayıs 1977'de bir deklarasyon yayınladı. Bu deklarasyonda Vietnam Doğu Denizi'nde 12 deniz mili karasuları, 12 deniz mili bitişik bölge ve 200 deniz mili Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) ilan etti. Bu adım, Güneydoğu Asya'da yapılan ilk resmi MEB ilanı olarak kayda geçti.¹⁹ Soğuk Savaş'ın sonuna doğru bölgeyi etkileyen önemli bir diğer gelişme ise Mart 1988'de Çin ve Vietnam arasında Spratly Adaları üzerinde yaşanan çatışmalardı. Bu çatışmaların sonucunda Çin, altı ada üzerinde kontrolü ele geçirdi ve bölgedeki hakimiyetini pekiştirdi.²⁰

Çin, Güney Çin Denizi'ndeki egemenlik iddialarının temel dayanağı olarak 1947 yılında yayımladığı ve "Dokuz Çizgi Hattı" olarak bilinen haritayı kullanmaktadır. Bu hat, yaklaşık üç milyon kilometrekarelik Güney Çin Denizi'nin %75-80'ini kapsamaktadır.²¹ Dokuz Çizgi Hattı, bölgede yüzlerce ihtilafı ada ve resifi içine almanın yanı sıra, zengin balıkçılık alanlarını, petrol ve doğal gaz rezervlerini, ayrıca her yıl trilyonlarca dolar değerinde deniz ticaretinin geçtiği stratejik deniz yollarını da kapsamaktadır. Çin, bu hattın tarihi kökenlerinin antik Xia ve Han hanedanlıklarına kadar uzandığını ve eski dönemlere ait kayıtlara dayandığını ileri sürmektedir.²² Ancak, Dokuz Çizgi Hattı bölge ülkeleri arasında ciddi tartışmalara yol açmış,

¹⁷ Vietnam, Güney Çin Denizi'ni ülkeye göre coğrafi konumu nedeniyle Doğu Denizi (Vietnamca Biền Đông) olarak adlandırmaktadır. Doğu Denizi, Çin'in tüm su kütleleri üzerinde mülkiyet veya kontrol sahibi olduğu imasından kaçınan daha doğru ve tarafsız bir isimdir. Tarihsel olarak Vietnam, Güney Çin Denizi'ndeki Paracel ve Spratly Adaları üzerinde tarihi belgelere ve Fransız sömürge döneminde ve Güney Vietnam hükümeti altında etkin yönetime dayanarak egemenlik iddia etmiştir. Ancak Vietnam'ın iddiaları, Çin'in Güney Çin Denizi'nin büyük bölümünü kapsayan geniş "dokuz çizgi hattı" ile çelişmektedir. Çin'in Paracel Adalarını işgal etmek ve Vietnam'ın kendi karasularındaki ekonomik faaliyetlerini kısıtlamak gibi bölgedeki saldırgan eylemleri, Vietnam'ı iş birliği ve direnişi dengeleyecek diplomatik bir strateji arayışına itmiştir. Vietnam, küresel güçleri Hint-Pasifik bölgesine daha fazla dâhil olmaya ve Doğu Asya'da deniz güvenliğini desteklemeye teşvik etmektedir. Vietnam, Güney Çin Denizi'nden sürekli olarak Doğu Denizi olarak bahsederek egemenliğini ileri sürmekte ve Çin'in toprak iddialarını reddetmektedir. İsim değişikliği aynı zamanda Vietnam'ın bölgesel istikrarı teşvik etme ve anlaşmazlıkları uluslararası hukuka, özellikle de Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine (BMDHS) uygun olarak barışçıl bir şekilde çözme çabalarını yansıtmaktadır. De Gurung, Ananta Swarup Bijendra. "China, Vietnam, and the South China Sea: An Analysis of the 'Three Nos' and the Hedging Strategy," *Indian Journal of Asian Affairs* 31, no. 1/2 (2018): 1–20.

¹⁸ Nehginpao Kipgen, "ASEAN and China in The South China Sea Disputes," *Asian Affairs* 49, no.3 (2018): 433–448.

¹⁹ Nyugen Hong Thao, "Forty Years since Adoption of UNCLOS: Vietnam's Contributions to Maritime Delineation," *Vietnam Law and Legal Forum*, 28 Aralık 2022, Erişim tarihi: 21.12.2024, <https://vietnamlawmagazine.vn/forty-years-since-adoption-of-unclos-vietnams-contributions-to-maritime-delineation-69372.html>.

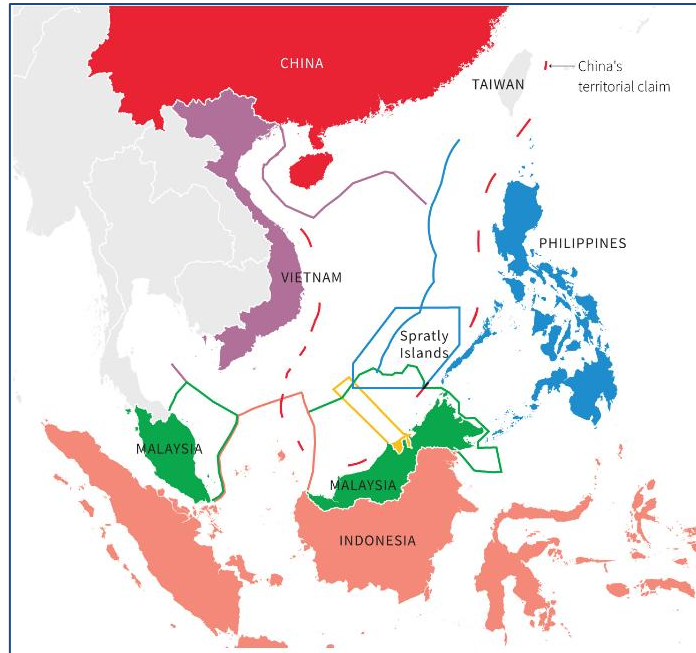
²⁰ Ang Cheng Guan, "The South China Sea Dispute Revisited," *Australian Journal of International Affairs* 54, no.2 (2000): 201.

²¹ Fuat Kabakçı, "Güney Çin Denizi'nde Gerilim Tırmanıyor," *Anadolu Ajansı*, 13.02.2017, Erişim tarihi: 21.12.2024, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/guney-cin-denizinde-gerilim-tirmaniyor/749115>.

²² Bill Hayton, "The Modern Creation of China's 'Historic Rights' Claim in the South China Sea," *Asian Affairs* 49, no.3 (2018): 370–382.

uluslararası hukuka uygunluğu özellikle 2016'daki Lahey Uluslararası Tahkim Mahkemesi kararından sonra daha yoğun bir şekilde sorgulanmıştır.

Harita 1: Çin'in Dokuz Çizgi Hattı

Kaynak: Reuters²³

Çin'in tarihi hak iddiaları, özellikle Filipinler ve Vietnam gibi diğer ülkelerin MEB veya kıta sahanlığı üzerindeki örtüşen talepleri nedeniyle ciddi anlaşmazlıklara yol açmıştır. Bu ülkeler, Güney Çin Denizi'ndeki kaynakların ve deniz alanlarının kontrolü konusunda Çin'in geniş kapsamlı iddialarına itiraz etmiştir. Tüm bu çelişkili taleplere rağmen Çin, 1998 tarihli *Münhasır Ekonomik Bölge ve Kıta Sahaneliği Kanunu* ile Güney Çin Denizi'ndeki tüm ada gruplarını içeren hak iddialarını teyit etmiştir. Bu yasa, 1992 tarihli *Kara Denizleri Kanunu*'nda belirtilen kapsamı genişleterek, Güney Çin Denizi'ndeki tüm adaların Çin'in MEB sınırları içerisinde olduğunu savunmaktadır. Bu yaklaşım, Çin'in bölgede münhasır egemenlik hakkı talebini hukuki bir zemine oturtma çabası olarak değerlendirilmektedir. Ancak bu iddialar, uluslararası hukuk ve bölge ülkeleri tarafından büyük ölçüde kabul görmemektedir ve bu durum, Güney Çin Denizi'nde devam eden gerginliklerin ana nedenlerinden biri olmayı sürdürmektedir.²⁴

Güney Çin Denizi anlaşmazlığında bölgedeki devletlerin hiçbiri, özellikle egemenlik iddia edilen alanın genişliği, geçmişte adalar üzerinde güç kullanması ve deniz kuvvetlerinin büyüklüğü nedeniyle²⁵ Çin kadar ilgi çekmemektedir. 1990'ların ortasından itibaren Çin, Güney

²³ Karen Lema, "South China Sea: Why Are China and Philippines Tensions Heating Up?" *Reuters*, 10.05.2024, Erişim tarihi: 21.08.2024, <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/south-china-sea-why-are-china-philippines-tensions-heating-up-2024-04-11/>.

²⁴ Peter Dutton, "Three Disputes and Three Objectives: China and the South China Sea," *Naval War College Review* 64, no.4 (2011): 50.

²⁵ Çin son yıllarda büyük bir deniz gücü olarak ortaya çıkmıştır. Şu anda 350'den fazla gemiyle toplam gemi sayısı bakımından dünyanın en büyük donanmasına sahiptir. Çin aynı zamanda küresel avcılığın yaklaşık %40'ını gerçekleştiren tahmini 200.000 gemi ile en büyük balıkçılık filosuna da sahiptir. Ayrıca Çin, dünyadaki gemilerin yaklaşık %40'ını üreterek gemi yapımında lider konuma gelmiştir. Ülkenin ticaret filosu dünyanın en büyük dördüncü filosudur. Çin'in artan denizcilik gücü, uzun kıyı şeridi, stratejik konumu ve hükümetin "mavi

Çin Denizi anlaşmazlıklarına yönelik stratejisini büyük ölçüde *geciktirme* politikasına dayandırmıştır. Bu yaklaşımın temel amacı, deniz haklarına ilişkin iddialarını zaman içinde pekiştirerek güçlendirmek ve bölgedeki diğer devletleri kendi hak iddialarından vazgeçmeye ya da geri adım atmaya zorlamaktır. Bu strateji, Çin'in uzun vadeli çıkarlarına hizmet edecek şekilde planlanmıştır. Çin'in bu yaklaşımı, 2000'li yılların ortalarından itibaren yükselen ekonomik ve teknolojik kapasitesiyle daha da etkili hale gelmiştir. Pekin, diplomatik girişimler, idari düzenlemeler ve askeri hamleler yoluyla bölgedeki varlığını ve kontrolünü önemli ölçüde artırmayı başarmıştır. Örneğin, Güney Çin Denizi'ndeki yapay adaların inşası, bu adalar üzerindeki askeri altyapının güçlendirilmesi ve bölgedeki ekonomik faaliyetlerin genişletilmesi gibi adımlar, Çin'in bölgedeki hakimiyetini pekiştirmede önemli rol oynamıştır. Çin askeri, siyasi ve diplomatik inisiyatifi kendi elinde tutarak bölgenin belli ölçüde istikrarsızlaştırırken büyük silahlı çatışmalara başvurmadan oyalama taktikleri geliştirerek, Güney Çin Denizi'nde gerilimin ciddi şekilde tırmanmasını da önlemektedir.²⁶ Çin, muazzam ekonomik ve askeri gücü nedeniyle anlaşmazlığa dahil olan diğer küçük ülkeler için bir tehdit olmaya devam ederken, herhangi bir büyük saldırıdan kaçınmak için temkinli de davranmaktadır. Güney Çin Denizi'ndeki rakip ve çatışan iddialar, Çin'in 1996 yılında BMDHS'yi onaylamasının ardından giderek daha önemli bir hale gelmiştir. Çin, geciktirme taktikleri izleyerek, tartışmalı sular üzerindeki deniz haklarını fiilen güçlendirmeye ve aynı zamanda diğer ülkeleri kendi iddialarından caydırmaya ve mümkünse vazgeçirmeye odaklanmıştır.²⁷

Güney Çin Denizi'yle ilgili önemli meselelerden biri, bölgenin stratejik ticari yolları ve zengin doğal kaynaklarıyla bir ekonomik merkez olmasıdır. Bu bölge, dünya ticaretinin büyük bir kısmının geçtiği deniz yollarını barındırmakta ve aynı zamanda büyük petrol ve doğal gaz rezervlerine ev sahipliği yapmaktadır. Çin, ticari çıkarlarını korumak ve genişletmek amacıyla diplomasiyi ve ticareti de etkin bir araç olarak kullanmaktadır.²⁸ Ancak bu çabalar, bölgedeki diğer ülkelerle süregelen rekabet ve anlaşmazlıkların da temelini oluşturmaktadır. Petrol ve doğal gaz sektöründeki faaliyetler, özellikle taraflar arasında ciddi bir gerilim kaynağıdır. Örneğin Vietnam, 2000'li yılların ortalarında yabancı petrol şirketleriyle iş birliğini artırarak offshore petrol endüstrisini geliştirmeye yönelmiştir. Bu durum, Çin'in sert tepkisiyle karşılanmış ve yalnızca 2006-2007 yılları arasında Pekin, bölgedeki arama ve geliştirme projelerine katılan yabancı şirketlere yönelik 18 diplomatik protesto sunmuştur. Son yıllarda ise bölgedeki enerji kaynaklarına yönelik gerilimler daha da tırmanmıştır. Örneğin 2023 yılında Vietnam, kontrolü altındaki Vanguard resifi çevresinde petrol arama faaliyetlerini genişletme planını açıklamıştı. Bu gelişmeye tepki olarak Çin, bölgeye savaş gemileri göndermiştir. Bu durum, enerji kaynakları üzerindeki rekabetin ve taraflar arasındaki ihtilafın ne kadar ciddi bir seviyeye ulaştığını açıkça göstermektedir.²⁹

Güney Çin Denizi'ndeki bir diğer önemli ihtilaf konusu balıkçılık faaliyetleridir. Bölge, dünyanın en zengin balıkçılık alanlarından birine sahip olduğu için taraflar arasında ekonomik ve stratejik bir rekabet kaynağıdır. Bu bağlamda, Çin deniz kuvvetlerinin, Filipinler ve

ekonomisini" geliştirmeye odaklanmasından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte, Güney Çin Denizi'ndeki iddialı tutumu, ASEAN ve diğer küresel güçleri endişeye sevk etmektedir.

²⁶ M. Taylor Fravel, "China's Strategy in the South China Sea", *Contemporary Southeast Asia* 33, no. 3 (2011): 292.

²⁷ Fravel, "China's Strategy in the South China Sea..." 299.

²⁸ Mahathir'in dediği gibi Çin eleştirilemeyecek kadar büyüktür. Kate Beddall, "Mahathir: China's Might Prevents Muslim Nations from Criticizing It", *Benar News*, 27.09.2019, Erişim tarihi: 16.08.2024, <https://www.benarnews.org/english/news/malaysian/Malaysia-china-09272019165716.html>

²⁹ Govi Snell, "Tensions High as Chinese Vessels Shadow Vietnam's Oil, Gas Operations," *VOA News*, 17 Haziran 2023, Erişim tarihi: 21 Aralık 2024, <https://www.voanews.com/a/tensions-high-as-chinese-vessels-shadow-vietnam-s-oil-and-gas-operations-/7141273.html>.

Vietnam'a ait balıkçı tekneleri ve sahil güvenlik gemilerine ateş açtığı veya bu gemileri bölgeden püskürttüğü olaylar yaşanmıştır.³⁰ Bu tür çatışmalar, balıkçılık hakları üzerindeki gerilimi daha da artırmaktadır. Özellikle Çin ve Filipinler arasındaki ilişkiler, balıkçılık üzerinden yükselen gerginlikler nedeniyle uzun süredir sorunludur. Bu gerilim, Haziran 2012'de Çin'in Scarborough Shoal'ın kontrolünü ele geçirmesiyle daha da tırmanmıştır. Olaylar, Filipin donanmasına ait bir geminin, yasa dışı şekilde istiridye avlayan Çinli balıkçıları tutuklamaya çalışmasıyla başlamış ve üç ay süren bir çatışma dönemine yol açmıştır. Scarborough Shoal, hem zengin balıkçılık kaynakları hem de stratejik konumu nedeniyle, bu iki ülke arasındaki ihtilafın merkezinde yer almaya devam etmektedir. Çin'in bölgedeki etkinliğini artırması, diğer bölge ülkelerinde güvenlik kaygılarını yükseltmiş ve uluslararası dikkatleri bu gerilimlere yöneltmiştir.³¹

Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki bu tutumu, rakiplerine karşı bir tür *zorlayıcı diplomasi* olarak değerlendirilmektedir. Çin donanmasının bölgede düzenli olarak gerçekleştirdiği devriye gezileri ve askeri tatbikatlar, yalnızca deniz kapasitesini sergilemekle kalmayıp aynı zamanda bölgedeki diğer devletleri Çin'in egemenlik iddialarına karşı çıkmaktan caydırmayı ve kendi tezlerini kabul ettirmeyi amaçlayan stratejik hamlelerdir.³² Bu sert ve tavizsiz yaklaşım, barışçıl çözümlerin önünde bir engel olarak görülmeyle birlikte, Çin'in aynı zamanda gerilimi azaltmaya yönelik adımlar attığı da gözlemlenmektedir. Özellikle 1990'ların ortalarından itibaren Çin, Spratly Adaları üzerinde hak iddia eden diğer devletlerle büyük çaplı çatışmalardan kaçınma politikasını benimsemiştir. Bu yaklaşım, bölgede büyüyen bir çatışmanın, ABD'nin askeri varlığını artırma olasılığını doğurabileceği endişesiyle şekillenmiştir. Çin, bu tür bir senaryonun kendi stratejik çıkarlarına zarar vereceğini öngörerek bölgedeki tansiyonu kendi inisiyatifiyle dengelemeye çalışmıştır. Bu politika, 1990'ların sonundan 2007 yılına kadar istikrarlı bir şekilde uygulanmış ve bu süreçte bazı önemli ilerlemeler de sağlanmıştır. Örneğin Çin, diğer ülkelerle diplomatik görüşmeler ve ticari iş birliği yoluyla ilişkileri yönetmeye çalışmış, böylece doğrudan bir askeri çatışma riskini azaltmıştır. Ancak bu denge politikası, bölgedeki diğer devletlerin Çin'in niyetlerine temkinli yaklaşmasına ve ABD gibi dış aktörlerin bölgeye daha fazla dahil olmasına engel olamamıştır.

Çin'in Güney Çin Denizi bölgesine yönelik politikalarının temel dayanaklarından biri, ASEAN ile geliştirdiği kayda değer ilişkilerdir. Çin, ekonomik, ticari ve altyapısal kalkınma alanlarında bölgesel entegrasyonu teşvik ederek ASEAN ülkeleriyle güçlü bir ticari bağ kurmayı hedeflemiştir. Bu strateji, bölgedeki ticari etkinliğini artırmak ve ABD'ye karşı ekonomik üstünlük sağlamak amacıyla şekillenmiştir. Çin-ASEAN ikili ticaret hacmi bu entegrasyon çabalarının bir göstergesi olarak sürekli büyümüştür. 1991'de 8 milyar dolar olan ticaret hacmi, 2004'te 106 milyar dolara, 2008'de ise 231 milyar dolara ulaşmıştır. Bu rakamlar, aynı yıl ASEAN ile ABD arasındaki 172 milyar dolarlık³³ ticaret hacmini geride bırakarak Çin'in

³⁰Jim Gomez, "Philippine Officials Say Chinese Forces Seized 2 Navy Boats in Disputed Shoal, Injuring Sailors," *Los Angeles Times*, erişim 21.08.2024, <https://www.latimes.com/world-nation/story/2024-06-18/philippine-officials-say-chinese-forces-seized-2-navy-boats-in-disputed-shoal-injuring-sailors>.; An Hai, "Vietnam protests Chinese attack on fishing vessels in South China Sea," *Voanews*, 3.10.2024, Erişim tarihi: 21.12.2024, <https://www.voanews.com/a/vietnam-protests-chinese-attack-on-fishing-vessels-in-south-china-sea/7808763.html>.

³¹Zhuang Pinghui, "G7 Leaders Vow to Send 'Clear Signal' Over South China Sea Row after Beijing Warns it Against Double Standards", *South China Morning Post*, 27.05.2016, Erişim tarihi: 16.08.2024 <https://www.scmp.com/news/china/policies-politics/article/1955108/g7-leaders-vow-send-clear-signal-over-south-china-sea>

³²Fravel, "China's Strategy in the South China Sea..." 301–305.

³³Peter Dutton, "Three Disputes and Three Objectives: China and the South China Sea", *Naval War College Review* 64, no. 4 (2011): 55.

bölgesel ekonomik gücünü ortaya koymuştur. Bu ticari büyüme, ilerleyen yıllarda daha da ivme kazanmış ve 2023 itibarıyla ASEAN-Çin ticaret hacmi 911 milyar dolara ulaşmıştır.³⁴ Bu seviyeye gelinmesi, Çin'in bölgedeki ekonomik nüfuzunu artırma stratejisinin ne kadar etkili olduğunu göstermektedir. ASEAN ile derinleşen bu ekonomik bağlar, yalnızca ticari iş birliğini değil, aynı zamanda Güney Çin Denizi gibi anlaşmazlık alanlarında Çin'in diplomatik manevra alanını genişletme fırsatını da sunmaktadır.

Çin'in genel dış politikasında önemli yer tutan büyük alt yapı projelerini desteklemek yoluyla diplomatik üstünlük elde anlayışının ASEAN alanı açısından da geçerli olduğu söylenebilir. Örneğin; Nanning, Hanoi, Ho Chi Minh, Phnom Penh, Bangkok, Kuala Lumpur ve Singapur'u birbirine bağlayan entegre bir demiryolu ulaşım sisteminin inşasına odaklanan Nanning-Singapur ekonomi koridoru Çin'in desteklediği büyük bir alt yapı projesidir. Diğer bir proje ise Çin'in Yunnan eyaletinde yer alan Kunming şehrini hızlı trenle Singapur'a bağlayan Büyük Mekong Alt Bölgesi projesidir. Çin'in bölgesel entegrasyon çabalarının ardındaki en önemli nedenlerden biri, Güney Çin Denizi anlaşmazlığının tırmanmasını önlemek ve aynı zamanda Çin'in ekonomik etkinliğini yaymak ve sert gücüne destek sağlamak için uygun siyasi koşulları meydana getirmektir. Çin'in bölgeye yatırım yapması ve anlaşmazlığı dondurma politikasının, ASEAN üyelerinin Çin'e olumlu bakmasını sağlayacak veya Güney Çin Denizi'nin diğer hak sahiplerine karşı avantaj elde etmesine yol açacağı değerlendirilmektedir. Ayrıca, önemli yatırımlar yoluyla bölgesel entegrasyonun sürdürülmesi, Çin'in Güney Çin Denizi anlaşmazlığında üstünlüğünü koruyacağına ve bunun karşılığında herhangi bir çözüm durumunda daha büyük bir pay alacağı da yapılan değerlendirmeler arasında bulunmaktadır.³⁵

Devam eden gerginliklerin ortasında ve tahkim süreci içinde, 20 Mayıs 2016'da Çin Dışişleri Bakanlığı, Çin'in iddialarına itiraz eden Filipinler tarafından PCA'da açılan bir davada, dünyadaki 40'tan fazla ülkenin Çin'in kendi pozisyonunu desteklediğini iddia etmiştir. Çin davayı tanımayı reddetmiş ve Güney Çin Denizi'ndeki anlaşmazlığın doğrudan ilgili taraflar arasında çözülmesi gerektiğini değerlendirmiştir. Pekin'in tutumu, tarafsız herhangi bir ülkenin bu konudaki Çin tutumunu destekleyeceği yönündedir. Çin Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Hua Chunying, "*Giderek daha fazla ülke Güney Çin Denizi konusunda kendilerini ifade ediyor ve Çin'e desteklerini gösteriyor*" sözlerini sarf etmesi bu durumu teyit etmektedir.³⁶

Washington'daki Çin Büyükelçiliği sözcüsü Zhu Haiquan, 31 Mayıs 2016'da New York Times'a yazdığı bir mektupta, Çin'in tahkimi tanımayı veya tahkim yargılamasına katılmayı reddetmesini savunmuştur. Ayrıca Çin'in Güney Çin Denizi üzerindeki egemenlik iddiasını da yinelemiş ve devam eden anlaşmazlığın çatışan devletler arasında müzakere yoluyla çözülmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu açıklamasında Zhu;

"Çin, Güney Çin Denizi'ndeki adalarımızın egemenliğini koruyarak meşru haklarını kullanmaktadır. Çin'in Nansha Adaları ve Xisha Adaları üzerindeki egemenliği, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Kahire Deklarasyonu ve Potsdam Bildirgesi uyarınca yeniden tesis edilmiştir. Ancak 1970'li yıllarda bazı ülkeler Nansha Adaları'ndaki bazı adaları ve resifleri yasa dışı olarak işgal etmeye başlamıştır. Doğrudan ilgili devletler arasında müzakere, anlaşmazlıkları çözümenin tek yoludur. Çin, hâlihazırda on dört kara komşusundan on ikisiyle barışçıl müzakereler yoluyla sınır anlaşmaları imzalamıştır. Aynı uygulamanın Güney Çin Denizi'nde de hayata geçirilmesi

³⁴ General Administration of Customs of the People's Republic of China, "China's Total Export & Import Values by Country/Region, December 2023," Erişim tarihi: 21.08. 2024, <http://english.customs.gov.cn/Statics/e1351568-5e17-4534-affd-c369e3506613.html>

³⁵ Dutton, "Three Disputes and Three Objectives: China and the South China Sea": 56.

³⁶ N. Kipgen, "ASEAN and China in The South China Sea Disputes", *Asian Affairs* 49, no. 3 (2018): 438.

gerekmektedir. Çin, diplomatik çözüm arayışına girerken itidal uygulamaktadır. Adalar ve resiflerdeki inşaat faaliyetlerinin tamamı barışçıl amaçlıdır ve hiçbir şekilde seyrüsefer ve uçuş özgürlüğünü etkilememektedir. Çin, Filipinler'in tek taraflı olarak başlattığı tahkimi kabul etmeyerek veya katılmayarak uluslararası hukuka uygun hareket etmektedir".³⁷

Argümanlarıyla Çin'in konumunu özetlemiştir. Çin'in diğer ülkelerden gelecek müdahalelere karşı ihtiyatlı tavrı, yalnızca Filipinler'in iddiasını tanımayı reddetmesi ve PCA'ya sunduğu dilekçeyle de ortaya çıkmamıştır. Uzun bir süredir Pekin yönetimi, Güney Çin Denizi'ndeki anlaşmazlıklara üçüncü tarafların müdahil olmamasını talep etmektedir. Çin, bu bölgedeki egemenlik haklarını savunurken, dış müdahalelerin, özellikle de ABD gibi büyük güçlerin, Çin'in bölgedeki çıkarlarına zarar vereceğini düşünmektedir. Bu nedenle Çin, bölgedeki anlaşmazlıkların yalnızca doğrudan taraflar arasında, yani Çin ve diğer bölge ülkeleri arasında çözülmesini istemekte ve dış aktörlerin, özellikle askeri veya diplomatik olarak, bu meseleye karışmamalarını savunmaktadır. Pekin, üçüncü tarafların müdahalesinin bölgedeki gerginliği artıracığını ve Çin'in egemenlik iddialarını zayıflatabileceğini de öne sürmektedir. Bunun bir örneği Mayıs 2016'da Pekin'in G7 liderlerini gerilimi artırabilecek eylemlerde bulunmamaları konusunda uyarmasıydı. Ancak İngiltere, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya ve ABD'den yedi devlet başkanı, denizcilik anlaşmazlığına ilişkin güçlü bir mesaj göndermenin gerekli olduğunu ifade etmiştir. Daha önce, Nisan 2016'da G7 Dışişleri Bakanları Toplantısı sırasında liderler, deniz güvenliğine ilişkin ortak bir bildiri yayımlayarak statükoyu değiştirebilecek zorlayıcı ve provokatif eylemlere güçlü bir şekilde karşı olduklarını beyan etmiştir. Daimi Tahkim Mahkemesi, Filipinler'in 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin Ek-VII'si uyarınca Çin'e karşı açtığı tahkim davasında 12 Temmuz 2016 tarihinde kararını vermiştir. Mahkeme, Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki egemenlik iddialarının temelini oluşturan "dokuz çizgi hattı"nın hukuki bir dayanağı olmadığını belirlemiş ve Çin'in bu hattın öngördüğü şekilde 200 deniz mili genişliğinde bir MEB hakkına sahip olmadığına karar vermiştir.³⁸ Bu karar, Çin'in bölgedeki egemenlik taleplerini uluslararası hukuk açısından geçersiz kılmaktadır. Ancak, bu karar Çin'in bölgedeki sorunları yalnızca kendi lehine çözmeyi hedefleyen stratejisini de değiştirmemiştir. Çin, bölge ülkeleriyle doğrudan müzakereleri tercih etmekte ve uluslararası tahkim veya dış müdahaleyi kabul etmeyerek yalnızca bölge ülkeleriyle çözüm aramaktadır. Bu tavır, Çin'in bölgedeki egemenlik iddialarını güçlendirmeye çalıştığı ve üçüncü tarafların (özellikle uluslararası mahkemeler veya güçler) müdahalesini reddederek kendi stratejisini sürdürmeye kararlı olduğunu da göstermektedir.

2. ASEAN-Çin Ortak Girişimleri ve Güney Çin Denizine Etkisi

2002 yılında ASEAN ile Çin arasında "Güney Çin Denizi'nde Tarafların Davranışlarına İlişkin Deklarasyon" (DOC) imzalanmıştır. Bu anlaşma, Güney Çin Denizi'ne kıyısı olan ülkeleri, belirli denizcilik faaliyetlerinde iş birliği yapmaya teşvik etmeyi amaçlamıştı. DOC, denizcilik alanında iş birliği yapılacak altı ana alan belirlemiştir. Bunlar: Deniz ortamının korunması, deniz bilimsel araştırmaları, denizde seyrüsefer ve iletişim güvenliğinin sağlanması, arama ve kurtarma operasyonlarının gerçekleştirilmesi, denizde yasa dışı uyuşturucu kaçakçılığı, korsanlık ve silahlı soygun gibi tehditlerle mücadele olarak belirlenmişti. Bunların yanı sıra, ulusal suçlarla ve yasa dışı silah ticaretiyle mücadele de DOC kapsamında ele alınmıştır. Ancak bu deklarasyon bağlayıcı bir anlaşma niteliği taşımadığı için, denizcilik yönetimi ve güvenliği konusunda yeterli sonuçlar elde edilememiştir. Deklarasyonun etkin bir şekilde

³⁷ Zhu Haiquan, "The South China Sea Dispute: Beijing's View," *New York Times*, 31.05.2016, Erişim tarihi: 16.08.2024, <https://www.nytimes.com/2016/06/01/opinion/the-south-china-sea-dispute-beijings-view.html>.

³⁸ Permanent Court of Arbitration, *Press Release*, 12.07. 2016, Erişim tarihi: 21.12.2024, <https://pcacases.com/web/sendAttach/1801>.

uygulanamamasının en temel nedenleri, Güney Çin Denizi'nde egemenlik iddialarının sebep olduğu anlaşmazlıklar ve üzerinde mutabık kalınmış bir deniz yetki alanının bulunmamasıdır. Özellikle Çin ve Vietnam, bölgedeki adalar ve resifler üzerinde rakip egemenlik iddialarına sahip olan iki ana aktör olarak öne çıkmıştır. Vietnam'ın egemenlik iddiaları, yalnızca Çin ile değil, aynı zamanda Malezya, Filipinler ve Brunei gibi diğer ASEAN üyelerinin hak iddia ettiği adaları ve resifleri de kapsadığı için bu ülkeler arasında da rahatsızlığa neden olmaktadır. Bu durum ise ASEAN üyeleri arasındaki egemenlik anlaşmazlıklarını derinleştirmiş ve örgütün Güney Çin Denizi konusunda ortak bir pozisyon oluşturma becerisini zayıflatmıştır. ASEAN'ın içindeki bu tür çekişmeler, bölgesel örgütün anlaşmazlıkların çözümünde etkili bir arabuluculuk mekanizması geliştirmesini de engellemiş ve DOC'nin uygulanabilirliğini sınırlandırmıştır.³⁹

DOC anlaşmasından iki yıl sonra, ASEAN ve Çin yetkilileri Ortak Çalışma Grubu (OÇG) oluşturmuş ve ilk toplantı 4-5 Ağustos 2005 tarihleri arasında Manila'da gerçekleştirilmiştir. OÇG, görev tanımında yer alan dört alandaki tavsiyeler üzerinde çalışmak üzere yılda iki kez toplanmayı kabul etmişti. Belirlenen görevler ise DOC'un uygulanmasına yönelik kılavuz ilkeler ve eylem planı, Güney Çin Denizi'ndeki belirli iş birliği faaliyetleri, ASEAN-Çin OÇG'ye teknik girdiler, bağlayıcı olmayan ve profesyonel görüşler veya politika tavsiyeleri sağlayabilecek uzmanlar ve seçkin kişilerden oluşan bir taahhüt ve son olarak ihtiyaç duyulduğunda çalıştaylar düzenlenmesi idi. ASEAN, tartışmaya yönelik planlarını sunduğunda Çin, ASEAN üyelerinin Çin ile görüşmeden önce kendi aralarında standart danışma uygulamasını izlemeye devam edecekleri fikrine itiraz etmiştir. Çin'in bu itirazı, ASEAN'ın toplu hareket etmek yerine, anlaşmazlıkların yalnızca ilgili ülkeler arasında ikili müzakereler yoluyla çözülmesi gerektiği yönündeki pozisyonuna dayanmaktaydı. Çin, Güney Çin Denizi'ne kıyısı olan devletlerle doğrudan, bire bir müzakereler yürütmeyi temel alan bir diplomatik model geliştirmeyi hedeflemişti. Bu modelde Çin, ASEAN'ın kolektif bir aktör olarak anlaşmazlığa müdahil olmasını sınırlamak istemiştir. ASEAN ise bu süreçte kolaylaştırıcı bir platform sağlamayı amaçlamış, ancak Çin'in ikili müzakereler ısrarı nedeniyle örgütün rolü kısıtlanmıştır. Çin'in bu stratejisi, bölgesel sorunları bireysel devletlerle müzakere ederek daha güçlü bir pozisyon elde etme amacını yansıtmaktadır. Bu durum, ASEAN'ın, Güney Çin Denizi anlaşmazlığı konusunda ortak bir duruş sergileme çabalarını da zorlaştırmıştır.⁴⁰

Çin'in ihtilaftaki iddialı tavrı, onu uluslararası arenada ilgi odağı haline de getirdi. Örneğin, Güney Çin Denizi anlaşmazlığı, ASEAN Bölgesel Forumu'nda ve 2010'daki ASEAN Savunma Bakanları Toplantısı Plus'ın açılışında ön plana çıktı. Bu toplantılarda diplomatik olarak izole edilmiş olmasına rağmen, Çin, OÇG toplantılarına katılmaya devam etmeyi kabul etti. Ardından beşinci toplantı Aralık 2010'da Çin'in Kunming kentinde, altıncı toplantı ise Nisan 2011'de Endonezya'nın Medan kentinde yapıldı. Toplantılarda Çin'in Güney Çin Denizi anlaşmazlığını grup olarak ASEAN ile değil ilgili taraflarla çözme konusunda ısrarcı olduğu ortaya çıktı. Temmuz 2011'de ASEAN ve Çin, DOC'un bir grup olarak ASEAN ile Çin arasında bir anlaşma olmadığının ve uygulanmasının barış ve refah için ASEAN-Çin stratejik ortaklığının derinleşmesine katkıda bulunacağını altını çizen DOC'un uygulanmasına yönelik kılavuz ilkelerin gözden geçirilmiş versiyonu üzerinde anlaşmaya varmışlardır.⁴¹

Revize edilen DOC'un sekiz önemli maddesi vardı. DOC'un uygulanması, uzlaşma hükümlerine uygun olarak adım adım gerçekleştirilmeliydi. DOC'un tarafları, uzlaşmanın

³⁹ Sam Bateman, "Regime Building in the South China Sea - Current Situation and outlook", *Australian Journal of Maritime and Ocean Affairs* 3, no.1 (2011): 25-26.

⁴⁰ Carlyle A. Thayer, "Chinese Assertiveness in the South China Sea and Southeast Asian Responses", *Journal of Current Southeast Asian Affairs* 30, no. 2 (2011): 90.

⁴¹ Thayer, "Chinese Assertiveness in the South..." 91.

ruhuna uygun olarak diyalogu ve istişareleri desteklemeye devam edecekti. DOC'da öngöröldüğü şekilde faaliyet veya projelerin uygulanması açıkça tanımlanmalıydı. Faaliyet veya projelere katılım, gönüllölük esasına dayalı olarak gerçekleştirilmeliydi. DOC kapsamında gerçekleştirilecek ilk faaliyetler güven artırıcı tedbirler olmalıydı. DOC'un somut önlemlerini veya faaliyetlerini uygulama kararı, ilgili taraflar arasında fikir birliğine dayalı olmalı ve sonuçta bir "Davranış Kuralları"nın hayata geçirilmesine yol açmalıydı. DOC kapsamında mutabakata varılan projelerin uygulanmasında, gerekli görölmesi halinde ilgili projelere ilişkin belirli girdiler sağlayacak uzmanların ve saygın kişilerin hizmetlerinden yararlanılacaktı. DOC kapsamında mutabakata varılan faaliyet ve projelerin uygulanmasındaki ilerleme ve gelişim, her yıl ASEAN-Çin Bakanlar Toplantısı'na rapor edilmeliydi.⁴²

ASEAN, DOC'a ek olarak Davranış Kuralları üzerinde de çalıştı. Ocak 2012'de ASEAN yetkilileri, taslağı Çin'e tartışmaya sunmadan önce ortak bir tutuma ulaşmak için meseleyi gündemine aldı. Başlangıçta Çin, Davranış Kuralları'nı tartışmadan önce DOC yönergelerinin uygulanması konusunda ısrar etti, ancak daha sonra tutumunu değıştirdi ve Davranış Kuralları'nın taslağının hazırlanmasında ASEAN yetkilileriyle birlikte çalışmaya başladı. Ancak ASEAN üyeleri arasındaki farklılıklar nedeniyle, ASEAN'ın taslak üzerinde tek başına çalışması ve ASEAN başkanı aracılığıyla Çin ile iletişim kurması konusunda mutabakata varıldı. Temmuz 2012'de ASEAN, Güney Çin Denizi'ne ilişkin altı maddelik bir dizi ilke yayımladı: DOC'un Güney Çin Denizi'nde tam olarak uygulanması, DOC'un uygulanmasına ilişkin yönergeler, Güney Çin Denizi'nde bölgesel Davranış Kurallarının hızlı sonuçlandırılması, 1982 BMDHS dahil olmak üzere uluslararası hukukun evrensel olarak tanınan ilkelerine tam olarak saygı duyulması, tüm tarafların sürekli olarak kendini kısıtlaması ve güç kullanmaması ve BMDHS dahil uluslararası hukukun evrensel olarak tanınan ilkelerine uygun olarak anlaşmazlıkların barışçıl çözümü gibi konular yer almaktaydı.⁴³

Ağustos 2017'nin ilk haftasındaki bir başka gelişme ise Manila'da ASEAN ile Çin Dışişleri Bakanları, Güney Çin Denizi'nde Davranış Kuralları'na (Code of Conduct) ilişkin bir çerçeve taslağı üzerinde uzlaşmaya varmasıdır. Bu çerçeve, bölgedeki denizcilik anlaşmazlıklarının çözümüne yönelik bir yol haritası oluşturmayı amaçlayan, gelecekteki bağlayıcı kurallar için bir temel niteliğindedir. Çerçeve, ihtilafli bölgelerdeki ticari ve askeri olmayan faaliyetlerin korunması amacıyla denizcilik anlaşmazlıklarının çözümüne yönelik düzenleme sağlamayı amaçlayan gelecekteki kuralların bir taslağı hükmündeydi. Bazı ASEAN ülkeleri, özellikle Filipinler ve Vietnam, Davranış Kurallarının yasal olarak bağlayıcı olmasını isterken, buna karşın Çin, Davranış Kurallarının daha özgür bir temelde işletilmesini talep etmekteydi. Sonuçta ise bağlayıcı olduğuna dair herhangi bir ifade olmaksızın çerçeve üzerinde anlaşmaya varıldı. Anlaşmada, Davranış Kurallarının yasal olarak bağlayıcı bir belge olup olmadığı açıkça belirtilmediği için, bölgede artan gerilimi önlemede başarısız olan Güney Çin Denizi'ndeki Tarafların Davranışlarına İlişkin 2002 Bildirgesi'nden pek de farklı görünmemekteydi.

Hiçbiri doğrudan meselenin taraf bir ülkesi olmasa da ASEAN diyalog ortakları olarak ABD, Avustralya ve Japonya, uluslararası hukuka uygun, yasal olarak bağlayıcı, anlamlı, etkili ve tutarlı bir Davranış Kuralları çağrısında bulunan bir bildiriye duyurdular. Üç ülke, her yıl yaklaşık 5 trilyon dolar değerinde malın geçtiği seyrüsefer ve uçuş özgürlüğüne tehdit oluşturduğunu söyledikleri Çin'in iddialarını da eleştirmekteydi. Davranış Kurallarının yasal olarak bağlayıcı bir belge olup olmadığı sorusu üzerine Çin Dışişleri Bakanı Wang Yi şu açıklamayı yapmıştır: "Bunun sonucu hakkında peşin hüküm vermek istemiyoruz... Açık olan

⁴² Thayer, "Chinese Assertiveness in the South...", 92.

⁴³ Carlyle Thayer, "ASEAN, China and the Code of Conduct in the South China Sea", *SAIS Review of International Affairs* 33, no.2 (2013): 77-79.

*bir şey var: ister 2002 [Davranış Bildirgesi] isterse gelecekteki Davranış Kuralları olsun, on bir ülkenin tamamı belgeye imza attıktan sonra sorumluluk üstlenirler ve belgeye uymaları gerekir.”*⁴⁴ Bu açıklama ile Çin, konuya dair ASEAN içindeki çatlağı da çok iyi bildiğini ifade etmektedir.

3. Denizde Militarizasyon ve Endonezya

Son yıllarda uluslararası piyasada artan petrol fiyatları ve Çin’in büyük nüfusu ve sanayi üretimi için enerjiye olan gereksinimi, Güney Çin Denizi’ndeki petrol rezervlerinin işletilmesine olan ilginin artmasına neden olmuştur.⁴⁵ DOC’un uygulanmasını engelleyen ve dolayısıyla Güney Çin Denizi anlaşmazlığının barışçıl bir şekilde çözülmesini önleyen en önemli sorunlardan biri Çin, Tayvan ve Vietnam’ın deniz alanları üzerindeki iddialarıdır. Diğer bazı zorluklar arasında kaynaklar için artan rekabet, hak iddia eden ülkelerin deniz sınırlarını denizdeki çitler olarak görme arzusu, ASEAN üyeleri arasındaki bölünme ve anlaşmazlığın militarizasyonu da yer almaktadır.⁴⁶

Tüm bu zorluklara rağmen, anlaşmazlık konusunda dostane bir anlaşmaya varılması için çabalar da gösterilmiştir. Çin ile ASEAN arasında Temmuz 2011’de imzalanan anlaşma, Çin ile Vietnam arasındaki gerilimin daha da tırmanmasını önleme arzusunun sadece bir göstergesiydi. ASEAN ve Çin, yıllar boyunca özellikle ASEAN’ın meseleye grup olarak katılıp katılmaması gerektiği sorusu üzerine çeşitli görüşmelerde bulunmuştu. Vietnam, ASEAN’ı kapsayan bir hükmün dahil edilmesi konusunda son derece ısrarlı davranmıştır.⁴⁷ DOC’a göre ihtilafli taraflar, toprak ve yargı yetkisine ilişkin anlaşmazlıklarını barışçıl yollarla çözmeyi ve tehdide veya güç kullanımına başvurmamayı kabul etmişlerdi.⁴⁸

Çin’in itirazlarından birisi ise, BMDHS’nin Ek VII’si uyarınca tahkim yoluyla bir çözüme ulaşma fikriydi ve bu durum muhtemelen ASEAN üyelerinin yararına olacaktı. Böyle bir durumda ASEAN, denizcilik iddialarının BMDHS kapsamında çözülmesi şartıyla Çin’e karşı birleşik bir cephe oluşturabilecekti. Ocak 2013’te ASEAN üyesi Filipinler, on yıldan fazla süren ikili ve çok taraflı müzakerelerin ardından toprak iddialarıyla ilgili uluslararası hukuku ihlal ettiği iddiasıyla Çin’e dava açtı. Çin tahkim sürecine katılmayı reddetti ve bu ise onu BMDHS kapsamında devletlerarası anlaşmazlıklarda yer almayı reddeden ilk ülke haline getirdi. Mart 2014’te Filipinler, bir yargı organı olan tahkim mahkemesine resmi bir dava açtı.⁴⁹

BMDHS kapsamındaki deniz iddialarıyla ilgili önemli bir diğer konu ise, Çin’in Güney Çin Denizi’nde tarihi hakları olarak gördüğü kazanımları göz ardı ederken, Çin’in erişim hakkı olduğunu düşündüğü kaynaklar üzerinde, kıyıdaş devletlere de kontrol hakkı verilmesiydi. Çin’in hak iddiası büyük ölçüde Çin’in hak iddiası büyük ölçüde 1951’de, San Francisco Barış Antlaşması ile kurulan düzen doğrultusunda kurgulanmıştı. Antlaşmayla Japonya, Kore yarımadası, Kuril Adaları, Formosa Adası (Tayvan), Spratly ve Paracel Adaları bölgesinden çekilmeyi kabul etmişti. Ancak Spratly ve Paracel Adalarının durumu belirlenmemişti. Hem Çinliler hem de Vietnamlılar tarihsel kayıtlarına dayanarak Parseller ve Spratly Adaları

⁴⁴ Ian Storey, “Anatomy of the Code of Conduct Framework for the South China Sea,” *The National Bureau of Asian Research*, 24.08.2017, Erişim tarihi: 16.08.2024, <https://www.nbr.org/publication/anatomy-of-the-code-of-conduct-framework-for-the-south-china-sea/>.

⁴⁵ Leszek Buszynski, Iskandar Sazlan, “Maritime Claims and Energy Cooperation in the South China Sea”, *Contemporary Southeast Asia* 29, no. 1 (2007): 143–171.

⁴⁶ Sam Bateman, “Regime Building in the South China Sea - Current Situation and outlook”, *Australian Journal of Maritime and Ocean Affairs* 3, no. 1 (2011): 30.

⁴⁷ Fravel, “China’s Strategy in the South China Sea”: 311.

⁴⁸ Emma Kingdon, “A Case for Arbitration: The Philippines’ Solution for the South China Sea Dispute”, *Boston College International and Comparative Law Review* 38, no. 1, (2015): 133.

⁴⁹ Kingdon, “A Case for Arbitration: The Philippines’ Solution for the South China Sea Dispute”: 129–130.

üzerinde egemenlik iddia etmektedir. Çinliler, Vietnamlılar, Filipinliler ve Malezyalılar, keşfedilmeye açık olan “*kimsenin olmadığı toprakları*” (no man’s land) işgal ederek toprak edinmeye ilişkin uluslararası hukuka dayanarak egemenlik iddiasında bulunmaktadır.⁵⁰ Bu iddialar, özellikle deniz tabanında bulunan zengin doğal kaynaklar ve stratejik konum nedeniyle taraflar arasında ciddi bir rekabete yol açmıştır. Bu durum, Güney Çin Denizi’ndeki anlaşmazlıkların hem tarihsel hem de hukuki bir temele dayandığını ve tarafların hak iddialarını güçlendirmek için geçmişe yönelik argümanlar ve uluslararası hukuk ilkelerini bir arada kullandığını göstermektedir.⁵¹

Vietnam’ın Güney Çin Denizi’ndeki tarihsel iddiaları, 16. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar süren Nguyen Hanedanlığı döneminde adalarla olan temaslarına dayanmaktadır. Bu dönemde Vietnam, söz konusu adalar üzerinde hak iddialarını tarihsel bağlamda güçlendiren faaliyetler yürütmüştür. Bölgedeki anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözülmesi için çabalar, Çin’i toprak ve deniz üzerindeki iddialarından kısmen vazgeçmeye ikna etmeyi ve diğer hak sahiplerinin kaynaklardan faydalanmasını sağlamayı hedeflemiştir. Ancak ASEAN üyelerinin, sorunun ASEAN Bölgesel Forumu’nda çok taraflı müzakerelerle çözülmesine dair beklentileri, Çin’in bu tür girişimlere karşı gösterdiği direnç nedeniyle gerçekleşmemiştir.⁵² Çin, Güney Çin Denizi’nde egemenlik iddiasında bulunmasına rağmen, bölgedeki tüm kaynaklar üzerinde tam kontrol de sağlayamamaktadır. ASEAN ise Çin’in artan etkisini dengelemek adına ABD’nin bölgedeki varlığına güvenmektedir. Bu strateji Çin’e karşı bir denge unsuru oluşturmuş gibi görünse de anlaşmazlıkların nihai çözümü için yeterli olamamaktadır.⁵³

Güney Çin Denizi ihtilafında yıllar boyunca Endonezya’nın rolü, ülke aktif hak iddia eden taraflardan biri olmadığı için ASEAN ekibinin bir parçası olmakla sınırlı kalmıştır. Ancak, Ocak ayından Haziran 2016’ya kadar Endonezya ve Çin, uyarı atışlarının da dahil olduğu üç deniz çatışmasına girmiştir.⁵⁴ Haziran 2016’daki olay, Endonezya savaş gemilerinin Natuna Adaları açıklarında Endonezya’nın 200 millik MEB’i içerisinde faaliyet gösteren bir grup Çinli balıkçı teknesine meydan okumasıyla meydana gelmişti. Endonezya donanması balıkçı teknelerini durdurmak için uyarı ateşi açmış ve ardından bir tekneye el koyarak yedi kişilik mürettebatını gözaltına almıştı. Çin, balıkçı teknelerinin Güney Çin Denizi’ndeki topraklarında faaliyet göstermesi konusunda Endonezya’yı protesto etmiş ve BMDHS de dâhil olmak üzere uluslararası yasaları ihlal etmekle suçlamıştır. Daha önce de Mart ve Mayıs 2016’da Endonezya, benzer bir gerekçeyle Natuna Adaları yakınlarında Çinli balıkçı teknelerini ve mürettebatını alıkoymuştu.⁵⁵ Çin ile balıkçılık suları konusunda sık sık yaşanan çatışmalar ve Çin’in tartışmalı iddiası nedeniyle dönemin Endonezya Devlet Başkanı Joko Widodo, bölgedeki Malezya egemenliğini göstermek amacıyla 23 Haziran 2016 tarihinde iki ülke arasındaki balıkçılık hakları anlaşmazlığının merkezinde yer alan Güney Çin Denizi’nin güney ucuna gitmişti. Endonezya, Çin’in Güney Çin Denizi’nin geniş bir bölümünden geçen Dokuz

⁵⁰ Teh-Kuang Chang, “China’s Claim of Sovereignty over Spratly and Paracel Islands: A Historical and Legal Perspective,” *Case Western Reserve Journal of International Law* 23, no. 3 (1991): 399–420.

⁵¹ Chang, “China’s Claim of Sovereignty...,” 420.

⁵² Buszynski & Sazlan, “Maritime Claims and Energy Cooperation in the South China Sea”: 144–156.

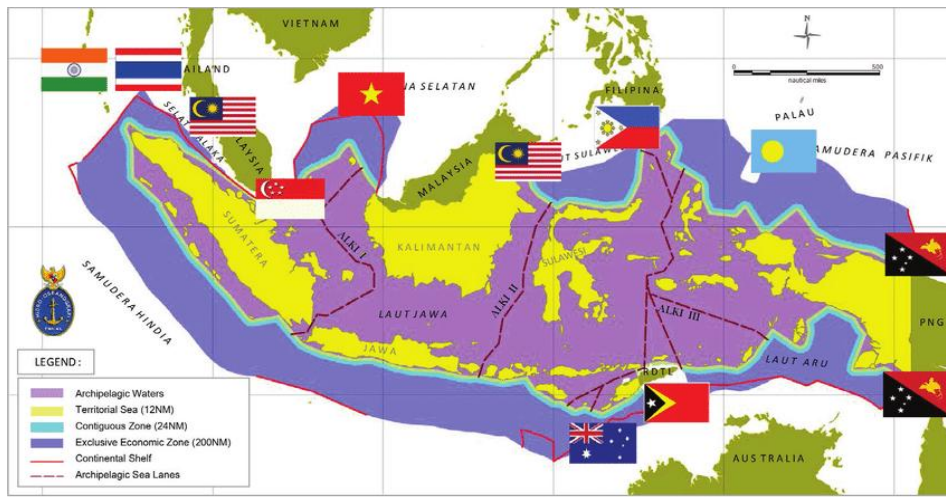
⁵³ Ang Cheng Guan, “The South China Sea Dispute Revisited,” *Australian Journal of International Affairs* 54, no. 2 (2000): 212.

⁵⁴ Temjenmeren Ao, “Indonesia’s Naval Expansion: A New Dimension to the Existing Security Impasse in the Region,” 2 Kasım 2017, *Indian Council of World Affairs*, Erişim tarihi: 16 Ağustos 2024, https://www.icwa.in/show_content.php?lang=1&level=3&ls_id=4945&lid=1898.

⁵⁵ Joe Cochrane, “Indonesia Confirms Seizing Fishing Boat in South China Sea, Defying Beijing”, *New York Times*, 20.06.2016. Erişim tarihi: 16.08. 2024 http://www.nytimes.com/2016/06/21/world/asia/indonesia-south-china-sea-fishing.html?_r=0

Çizgi Hattı'nın uluslararası hukukta hiçbir dayanağı olmadığını da ifade etmektedir.⁵⁶ Endonezya, Güney Çin Denizi anlaşmazlığında doğrudan hak sahibi olmasa da, Çin'in Dokuz Çizgi Hattı'na ilişkin iddiaları, Endonezya'nın Natuna Adaları çevresindeki MEB'inin bir kısmıyla örtüşmektedir. Mevcut belirsizlik nedeniyle, Endonezya, 1994'ten beri Çin'den Dokuz Çizgi Hattı'nın Natuna Adaları'nı ve/veya Endonezya'nın MEB'ini içerip içermediğinin açıklığa kavuşturulmasını talep etmektedir. Kasım 2015'te Çin, Endonezya'nın Natuna Adaları üzerindeki egemenliğini tanımış, ancak MEB konusunu ele almamıştır.⁵⁷ İki ülke arasındaki çekişmeli anlaşmazlığın çözülmemesi halinde durumun daha da tırmanma potansiyeli bulunmaktadır. Tahkimin, UAD'nin veya diğer benzer uluslararası kuruluşların rolüne ve etkinliğine bağlı olarak olası bir senaryo, Endonezya'nın Çin ile olan anlaşmazlığını uluslararası mahkemelere taşımaya karar vermesi olabilir. Endonezya'nın kaçınılmaz olarak bu konunun içine sürüklenmesi ve Güney Çin Denizi anlaşmazlığının doğrudan tarafı haline gelmesi ihtimali de söz konusudur.

Harita 2: Endonezya Deniz Alanları

Kaynak: Dhiana Puspitawati⁵⁸

4. ABD'nin Etkisi

Batılı demokrasiler Güney Çin Denizi meselesine diplomatik angajman, askeri varlık ve hukuki meydan okumaların bir kombinasyonu ile karşılık vererek, Çin'in stratejik açıdan hayati öneme sahip bu bölgedeki iddialarına ve eylemlerine ilişkin endişelerini yansıtmışlardır. Başta ABD olmak üzere Batılı ülkeler, uluslararası hukuku ve Güneydoğu Asya ülkelerinin Güney Çin Denizi'ndeki haklarını desteklediklerini sürekli olarak ifade etmişlerdir.⁵⁹ ABD, Filipinler ile 1951 yılında imzalanan Karşılıklı Savunma Anlaşması'na bağlılığını sıklıkla vurgulamaktadır. Çin'in Filipin gemilerine yönelik tacizleri ve yapay adaların inşasını da içeren saldırgan

⁵⁶ Ben Otto, "Indonesia's Widodo Wades into South China Sea Dispute", *Wall Street Journal*, 23.06. 2016. Erişim tarihi: 16.08.2024 <http://www.wsj.com/articles/indonesias-widodo-wades-into-south-china-sea-dispute-1466683527>

⁵⁷ Cochrane, "Indonesia Confirms Seizing Fishing Boat in South China Sea, Defying Beijing".

⁵⁸ Dhiana Puspitawati, "Urgent Need for National Maritime Security Arrangement in Indonesia: Towards Global Maritime Fulcrum," *Indonesian Journal of International Law* 14, no. 3 (2017): 321–347.

⁵⁹ Yang Lai Fong, R. Ponnann & A. De Rycker, "Different Countries, Different Perspectives: A Comparative Analysis of the South China Sea Disputes Coverage by Malaysian and Chinese Newspapers", *China Report* 56, no.1 (2020): 39–59.

eylemlerini kınamaktadır.⁶⁰ 2023 yılında ABD’li yetkililer Çin’in istikrarı bozucu eylemlerini eleştirerek bölgede kurallara dayalı bir düzenin sürdürülmesinin önemine dikkat çekmiştir. Diplomatik olarak ABD, Vietnam ve Malezya gibi diğer hak iddia eden devletlerle ittifaklarını güçlendirmeye çalışmış ve onları Çin’in geniş kapsamlı iddialarına karşı yasal yollara başvurmaya teşvik etmiştir. Buna 2016 yılında uluslararası bir mahkemenin Çin’in “dokuz çizgi hattı” üzerindeki hak iddialarını yasadışı sayan kararına verilen destek de dahildir, ancak Çin bu kararı tamamen reddetmiştir.⁶¹

Batılı devletler Güney Çin Denizi ihtilaflarına yönelik olarak uluslararası hukuk odaklı stratejileri öncelemektedir. ABD, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi’nin korunmasının önemini vurgulayarak, etkilenen ülkeleri uluslararası hukuki yollara başvurmaya teşvik etmektedir. ABD, BMDHS’ni kendisi onaylamamasına rağmen, özellikle ulusların münhasır ekonomik bölgeleri üzerindeki haklarına ilişkin ilkelerini savunmaktadır. ASEAN’ın rolü de bu bağlamda kritik önem taşımaktadır. ASEAN, Çin’in eylemlerinin bölgesel istikrar üzerindeki etkilerine ilişkin endişelerini dile getirirken, üye devletler Çin ile olan bireysel ilişkilerini yansıtan tepkilerinde çeşitlilik göstermişlerdir. Bazı ülkeler Pekin’i kışkırtma konusunda temkinli davranırken, Filipinler ABD ve diğer Batılı ülkelerle daha güçlü bağlar kurmaya çalışarak daha çatışmacı bir tutum sergilemektedir. Kamala Harris’in Singapur seyahatinde sarf ettiği ifadeler burada örnek teşkil etmektedir. Singapur’a yaptığı son ziyaret ve ASEAN zirvelerine katılımı sırasında ABD Başkan Yardımcısı Kamala Harris, ABD’nin uluslararası hukuku koruma ve Güney Çin Denizi’nde istikrarı teşvik etme konusundaki kararlılığının altını çizmiştir. Harris’in açıklamaları, özellikle Çin’in Güneydoğu Asya ülkeleri ve uluslararası toplum arasında endişelere yol açan sorunlu iddiaları ve faaliyetleri nedeniyle bölgede artan gerilimin ortasında gelmiştir.

Harris açıklamalarında, Güney Çin Denizi’nde egemenliğin ve seyrüsefer özgürlüğünün kolektif bir şekilde savunulması çağrısında bulunarak başta Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi olmak üzere uluslararası hukuka saygı gösterilmesinin önemini ifade etmiştir.⁶² Doğrudan Çin’in adını vermese de yorumları açıkça Çin’in geniş toprak iddialarının meydana getirdiği problemleri işaret eden Harris, küresel ticaret için hayati önem taşıyan ve deniz trafiğinin yaklaşık üçte birinin gerçekleştiği bir bölgede anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözülmesi ve yasal ticaretin korunması ihtiyacından bahsetmiştir.⁶³

Harris’in tartışmalı sulara yakın bir bölge olan Palawan’a yaptığı ziyaret, özellikle Çin sahil güvenliği ve Filipin gemilerinin karıştığı son olaylar ışığında ABD’nin Filipinler’e verdiği desteği göstermektedir. Harris, ABD’nin Filipinler ile olan Karşılıklı Savunma Anlaşması’na

⁶⁰ F. Andrew Wolf, “The West Is Misreading China in the South China Sea,” *Geopolitical Monitor*, 11.07.2024, Erişim tarihi: 16.08.2024, <https://www.geopoliticalmonitor.com/the-west-is-misreading-china-in-the-south-china-sea/>.

⁶¹ Tom Phillips, Oliver Holmes, Owen Bowcott, “Beijing Rejects Tribunal’s Ruling in South China Sea Case,” *The Guardian*, 12 Temmuz 2016, Erişim tarihi: 21.08. 2024, <https://www.theguardian.com/world/2016/jul/12/philippines-wins-south-china-sea-case-against-china>.

⁶² Jim Gomez, “VP Harris Urges Defense of Sovereignty in South China Sea” *The Associated Press*, 22.11.2022, Erişim tarihi: 16.08.2024, <https://apnews.com/article/china-asia-kamala-harris-navy-philippines-3f320a32e9916b4a8b56311319413a87>.

⁶³ PBS News, “In Southeast Asian summit, Kamala Harris at center of White House efforts to oppose China”, 07.09.2023, Erişim tarihi: 16.08. 2024 <https://www.pbs.org/newshour/politics/in-southeast-asian-summit-kamala-harris-at-the-center-of-white-house-efforts-to-oppose-china>

bağlılığını yinelemiş, silahlı saldırı durumunda destek sözü vermiş ve böylece devam eden bölgesel zorlukların ortasında ikili ortaklığı güçlendirmiştir.⁶⁴

Harris'in ASEAN zirvelerine katılımı ve Güney Çin Denizi meselesindeki güçlü duruşu, Biden yönetiminin Çin'in etkisine karşı bir denge unsuru olarak Güneydoğu Asya ülkeleriyle bağlarını güçlendirme yönündeki stratejik eksenini de yansıtmaktadır. ABD tarafında özellikle Çin'in adaları askerileştirmesi ve agresif denizcilik faaliyetlerine ilişkin endişeler artmaya devam ederken, kendisini bölgede güvenilir bir ortak olarak konumlandırmayı da amaçlamaktadır. Harris'in ziyaretinin önemi, anlık diplomatik temasların ötesine uzanmaktadır. Ayrıca ASEAN ülkeleriyle ekonomik ve güvenlik iş birliğini geliştirmeye yönelik daha geniş bir ABD stratejisini temsil etmektedir. Görüşmeleri sırasında Filipinler'de deniz hukuku uygulama kabiliyetlerini geliştirmeyi ve yerel geçim kaynaklarını doğrudan etkileyen yasadışı balıkçılıkla mücadeleyle amaçlayan girişimleri de vurgulamıştır.⁶⁵ Bu yaklaşım sadece acil güvenlik kaygılarını gidermekle kalmayıp aynı zamanda bölgede uzun vadeli ekonomik bağları ve istikrarı da teşvik etmektedir.

Harris'in ziyareti sırasında yaptığı açıklamalar ve attığı adımlar hem ASEAN ülkelerine hem de Çin'e ABD'nin kurallara dayalı bir uluslararası düzeni sürdürme taahhüdüne ilişkin açık bir mesaj vermektedir. ABD, Çin'in geniş kapsamlı iddialarını reddeden 2016 tarihli tahkim mahkemesi kararına uyulmasını savunarak, deniz anlaşmazlıklarını yöneten yasal çerçeveyi güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu duruş, ASEAN ülkelerini haklarını savunmaya ve ASEAN üyelerinin Çin ile olan ilişkilerindeki karmaşıklığı aşmaya teşvik etmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. ABD, Güney Çin Denizi bölgesindeki ülkelerin Çin'e olan ekonomik bağımlılıklarını, diplomatik ve askeri zayıflıklarını ve güvenlik endişelerini dengelemek için bir strateji izlemektedir. Bu strateji, ABD'nin güvenlik garantileri ve uluslararası hukukun sağladığı araçlarla desteklenmektedir. Harris'in ASEAN liderleriyle yaptığı görüşmeler, bölgesel sorunların ele alınmasında çok taraflı iş birliğini zemininin güçlendirilmesine yöneliktir. Yukarıda da değinildiği gibi Çin'in bölgeye dair ana stratejisi bölge ülkeleri ile ikili diplomatik bir zemin kurarak baş başa kalmaktır. Bu sayede Çin kendisinden çok daha küçük devletler üzerinde daha yoğun baskı kurabilecektir. ABD, ASEAN'ın merkeziliğini savunmaya devam ederken, üye devletlerin bölgesel anlaşmazlıklar, iklim değişikliği ve ekonomik kalkınma gibi konuları ortaklaşa ele alabilecekleri işbirlikçi bir ortamı da teşvik etmektedir.

Sonuç

Güney Çin Denizi ihtilafı, ASEAN'ın bütünlüğü açısından önemli bir sorun teşkil etmekte ve potansiyel olarak dağılma ihtimaline de yol açmaktadır. Karmaşıklık, özellikle Vietnam, Filipinler, Malezya ve Brunei gibi hak iddia eden ülkeler ile Laos ve Kamboçya gibi hak iddia etmeyen ve genellikle Çin'e daha yakın duran ülkeler arasındaki farklı çıkarlardan kaynaklanmaktadır. Ayrıca ASEAN'ın konsensüsle karar alma ilkesi, Güney Çin Denizi konusunda ortak bir tutum belirleme kabiliyetini de zorlaştırmaktadır. ASEAN'ın 2012 Bakanlar Toplantısı gibi kritik anlarda ortak bir tepki verememesi, bu bölünmeleri ön plana çıkarmış ve örgütün bölgesel güvenlik meselelerini ele almadaki etkinliğine dair endişeleri arttırmıştır.

⁶⁴ Karen Lema, "Harris affirms 'unwavering' U.S. defence commitment to Philippines", 21.11.2022, *Reuters*, Erişim tarihi: 16.08. 2024 <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/us-vice-president-harris-affirm-defense-commitment-philippines-2022-11-20/>

⁶⁵ The White House, "Readout of Vice President Harris's Participation in the U.S.-ASEAN Summit", 6.09.2023, Erişim tarihi: 18.09.2024 <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2023/09/06/readout-of-vice-president-harris-participation-in-the-u-s-asean-summit/>

Bazı üye devletler ekonomik çıkarlar için Çin ile daha yakın ilişkiler kurmaya çalışırken, diğerleri kendilerini giderek daha yalnız ve savunmasız hissetmekte, bu da iç gerilimleri arttırmakta ve bölge dışı güçlerin –yukarıda belirtildiği gibi- bölgedeki meselelere bir şekilde müdahil olmasını sağlamıştır. Buna ek olarak başta ABD olmak üzere bölge dışı güçlerin etkisi, ASEAN'ın dinamiklerini daha da karmaşık hale getirmektedir. ASEAN içindeki ülkeler taraf seçme konusunda kendilerini baskı altında hissedebilecek bir döneme doğru ilerlemektedir ve bu da örgütün temel ilkesi olan tarafsızlık ve kolektif güvenliğin altını oyabilecek ciddi bir tehdit olarak değerlendirilebilir. Bu bölünmeler derinleşmeye devam ederse ASEAN, Güney Çin Denizi'nde tırmanan jeopolitik gerilimler karşısında potansiyel olarak parçalanmasına yol açacak şekilde önemini ve birliğini kaybetme riskiyle karşı karşıya da kalacaktır.

Deniz Hukuku Sözleşmesi, devletler arasındaki anlaşmazlıkların çözümü için uzlaşmaya dayalı çözümlerden, çeşitli mahkeme tahkim biçimlerine kadar farklı yöntemler sunmaktadır. Benzer şekilde, Birleşmiş Milletler Su Yolları Sözleşmesi de ihtilafların diplomatik ve adli kanallar yoluyla çözülmesini ve barışçıl çözümlerin tercih edilmesini savunmaktadır. Ancak bu mekanizmalar Güney Çin Denizi ihtilafında, özellikle de hakem heyetinin Temmuz 2016'daki kararının ardından etkili olmamıştır. İhtilafı taraflardan biri olan Çin, tahkim kararını tanımayı reddettiğinde, Çin'i uluslararası hukuka uymaya zorlayacak herhangi bir yaptırım gücü veya mekanizması da yoktu. İlgili tarafların birbirine taban tabana zıt görüşleri, karşılıklı olarak kabul edilebilir bir çözüm bulunmasının önünde önemli bir engel teşkil etmektedir. Çin, ikili müzakere çağrısında bulunurken, ASEAN'daki diğer talep sahipleri çok taraflılık veya tahkimden yanadır. Durumun ciddiyeti ve büyük çatışma riski göz önüne alındığında, tüm potansiyel barışçıl çözümlerin araştırılması çok önemlidir. Tarihsel kanıtlar Güney Çin Denizi'ndeki çatışmacı faaliyetlerin sadece Güneydoğu Asya'nın barış ve istikrarını değil aynı zamanda daha geniş Asya-Pasifik bölgesini de tehdit ettiğini göstermektedir.

ASEAN'ın temel ilkelerinden biri, anlaşmazlıkları barışçıl yollarla çözmek ve uzlaşmayla anlaşmaya varmak olmuştur. Ancak zaman içinde ASEAN'ın Güney Çin Denizi ihtilafı konusundaki tutumu zayıf kalmış ve ortak bir politika oluşturmakta zorlanmıştır. Bu zorluk, kısmen ASEAN'ın on üyesinin tamamının Güney Çin Denizi'nde hak iddia eden taraflar olmamasından kaynaklanmaktadır. Çin'in ekonomik ve askeri gücü, bazı ASEAN üyelerini susturmasını/tepkisizleştirmesini ya da dolaylı olarak kendi pozisyonunu desteklemeleri için yönlendirmesini sağlamıştır. Çin, birleşik bir ASEAN duruşunun daha fazla ağırlık taşıyacağını farkındadır. ASEAN'ın Güney Çin Denizi konusunda uyumlu bir cephe oluşturamaması bölgesel örgüt için önemli bir sorun teşkil etmektedir.

Güney Çin Denizi ihtilafına dahil olan hiçbir ASEAN ülkesi Çin'e tek başına meydan okuyamaz. Bu durum ASEAN'ın ABD'nin dengeleyici güç rolüne değer vermesinin önemli bir nedenidir. Filipinler'in anlaşmazlığı Daimî Tahkim Mahkemesi'ne götürme stratejisi, çatışmayı uluslararasılaştırma çabasını temsil etmektedir. Ancak Çin'in uluslararası desteğe rağmen tahkim kararını açıkça reddetmesi ve yaptırım mekanizmalarının eksikliği nedeniyle bu yaklaşımın sonuçsuz ve etkisiz kalması muhtemeldir.

Güney Çin Denizi ihtilafının basit ve kolay bir çözümü yoktur. Ancak hem ihtilafı taraflar hem de uluslararası toplum, süregelen gerginliklerin ele alınması gerektiğinin farkındadır. Ada inşasına yapılan önemli yatırımlar, değerli doğal kaynaklar ve deniz yollarından elde edilen yıllık gelirler nedeniyle, iddia sahiplerinden hiçbiri iddialarından kolayca vazgeçecek gibi görünmemektedir. Gerilimler devam ederken ve barışçıl bir çözüm uzak görünürken, hak iddia etmeyen ülkeler Güney Çin Denizi'nin uluslararası sular olarak kabul edilmesini, seyrüsefer ve uçuş özgürlüğünün sağlanmasını savunmaktadır.

Barışçıl bir çözüme ulaşabilmek için hak iddia eden tarafların çatışmacı yaklaşımlardan vazgeçmeleri ve bazı taleplerinden ödün vererek ortak bir zemin aramaları gereklidir. Bu süreç, uzlaşmaya dayalı veya zorunlu bir çözüm arayışını ya da geçici tedbirlerin uygulanmasını içerebilir. Potansiyel çözümlerden biri, tüm tarafların hak iddialarını BMDHS tarafından tanımlanan 200 deniz millik Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) sınırları içinde tutmayı kabul etmeleridir. Bu bağlamda, BMDHS'nin 60. maddesi'ne göre kıyı devletleri, kendi tesislerinin etrafında genellikle 500 metreyi aşmayan güvenlik bölgeleri oluşturabilir. Taraflar bu yaklaşımı benimseyerek uluslararası suların seyrüsefer ve uçuşa açık kalmasını da garanti edebilir. Bir diğer seçenek, ihtilafli bölgelerde ortak mülkiyet oluşturmak ve kaynaklardan elde edilen tüm gelirlerin kıyı ülkeleri arasında adil bir şekilde paylaşılmasını sağlamaktır. Alternatif olarak, taraflar ihtilafli bölgelerdeki hak iddialarını açıkça tanımlayıp bunları BMDHS veya diğer ilgili uluslararası hukuk çerçevesinde karar verebilecek tarafsız bir hakemlik organına sunabilirler. Bu yaklaşımlar, tarafların uzlaşa ve iş birliğine dayalı çözümler geliştirebilmesi için bir temel oluşturabilir.

Güney Çin Denizi'nde barışın sağlanabilmesi, hak iddia eden tarafların önceliklerini yeniden değerlendirmesine bağlıdır. Bölgesel istikrarı korumak adına, potansiyel kaynaklardan aşırı pay talep etmek yerine, yerel ve uluslararası kalkınma projelerine odaklanmaları gerekmektedir. Barışçıl bir çözüm, aynı zamanda tarafların uluslararası yasalara saygı göstermelerini ve bu yasalara bağlı kalmalarını zorunlu kılar. Tarafların katı taleplerinden ödün vermeleri, ikili ekonomik ve siyasi ilişkileri geliştirmeye açık olmaları ve Güney Çin Denizi'nin kaynaklarını paylaşırken seyrüsefer ve uçuş özgürlüğünü güvence altına almaları önemlidir. Ancak bu tür bir uzlaşa, tarafların bu yönde gerçek bir irade göstermesini gerektirir. ASEAN ile Çin arasındaki ilişkiler, diyalog veya müzakereler yoluyla barışçıl bir çözüme ulaşılan kadar gerginliğini koruyacaktır. Ağustos 2017'de ASEAN ve Çin Dışişleri Bakanlarının üzerinde anlaştığı Davranış Kuralları veya yasal olarak bağlayıcı başka bir anlaşma, bu sürece rehberlik edebilir. Ancak mevcut şartlar göz önüne alındığında, kalıcı bir çözüm halen uzak görünmektedir.

Kaynakça

- Ao, Temjenmeren. "Indonesia's Naval Expansion: A New Dimension to the Existing Security Impasse in the Region." *Indian Council of World Affairs*. 2.11. 2017. Erişim tarihi: 16.11.2024.
https://www.icwa.in/show_content.php?lang=1&level=3&ls_id=4945&lid=1898.
- ASEAN Secretariat. *ASEAN Document Series*. Jakarta: Jazz Graphic Design, 1994.
- ASEAN. "ASEAN Foreign Ministers Statement on the Current Developments in the South China Sea." 10 Mayıs 2014. Erişim tarihi: 16 Ağustos 2024. <https://asean.org/wp-content/uploads/images/documents/24thASEANSummit/ASEAN%20Foreign%20Ministers%20Statement%20on%20the%20current%20developments%20in%20the%20south%20china%20sea.pdf>.
- Bateman, Sam. "Regime Building in the South China Sea: Current Situation and Outlook." *Australian Journal of Maritime and Ocean Affairs* 3, no. 1 (2011): 25–33.
- Beddall, Kate. "Mahathir: China's Might Prevents Muslim Nations from Criticizing It." *Benar News*, 27.09.2019. Erişim tarihi: 16.08.2024.
<https://www.benarnews.org/english/news/malaysian/Malaysia-china-09272019165716.html>.

- Beech, Hannah. "What a Retracted Statement Says About China's Growing Power in the South China Sea." *Time*. 15.06.2016. Erişim tarihi: 27.08.2024. <https://time.com/4369660/asean-south-china-sea-statement/>.
- Buszynski, Leszek, Iskandar Sazlan. "Maritime Claims and Energy Cooperation in the South China Sea." *Contemporary Southeast Asia* 29, no. 1 (2007): 143–171.
- Chang, Teh-Kuang. "China's Claim of Sovereignty over Spratly and Paracel Islands: A Historical and Legal Perspective." *Case Western Reserve Journal of International Law* 23, no. 3 (1991): 420.
- Cochrane, Joe. "Indonesia Confirms Seizing Fishing Boat in South China Sea, Defying Beijing." *New York Times*. 20.06.2016. Erişim tarihi: 16.08.2024. http://www.nytimes.com/2016/06/21/world/asia/indonesia-south-china-sea-fishing.html?_r=0.
- De Gurung, A. S. B. "China, Vietnam, and the South China Sea: An Analysis of the 'Three Nos' and the Hedging Strategy." *Indian Journal of Asian Affairs* 31, no. 1/2 (2018): 1–20.
- Dutton, Peter. "Three Disputes and Three Objectives: China and the South China Sea." *Naval War College Review* 64, no. 4 (2011): 42–67.
- Fong, Yang Lai, R. P. Ponnann, A. De Rycker. "Different Countries, Different Perspectives: A Comparative Analysis of the South China Sea Disputes Coverage by Malaysian and Chinese Newspapers." *China Report* 56, no. 1 (2020): 39–59. <https://drupal.alliance.edu.in/drupal/sites/default/files/2021-08/Different%20Countries%2C%20Different%20Perspectives.pdf>.
- Fravel, M. Taylor. "China's Strategy in the South China Sea." *Contemporary Southeast Asia* 33, no. 3 (2011): 292–319.
- General Administration of Customs of the People's Republic of China. "China's Total Export & Import Values by Country/Region, December 2023." Erişim tarihi: 21.08.2024. <http://english.customs.gov.cn/Statics/e1351568-5e17-4534-affd-c369e3506613.html>.
- Gomez, Jim. "Philippine Officials Say Chinese Forces Seized 2 Navy Boats in Disputed Shoal, Injuring Sailors." *Los Angeles Times*. Erişim tarihi: 21.08.2024. <https://www.latimes.com/world-nation/story/2024-06-18/philippine-officials-say-chinese-forces-seized-2-navy-boats-in-disputed-shoal-injuring-sailors>.
- Gomez, Jim. "VP Harris Urges Defense of Sovereignty in South China Sea." *The Associated Press*. 22 Kasım 2022. Erişim tarihi: 16.08. 2024. <https://apnews.com/article/china-asia-kamala-harris-navy-philippines-3f320a32e9916b4a8b56311319413a87>.
- Guan, Ang Cheng. "The South China Sea Dispute Revisited." *Australian Journal of International Affairs* 54, no. 2 (2000): 201–215.
- Hai, An. "Vietnam Protests Chinese Attack on Fishing Vessels in South China Sea." *Voanews*. 03 Ekim 2024. Erişim tarihi: 21.08. 2024. <https://www.voanews.com/a/vietnam-protests-chinese-attack-on-fishing-vessels-in-south-china-sea/7808763.html>.
- Haiquan, Zhu. "The South China Sea Dispute: Beijing's View." *New York Times*. 31 Mayıs 2016. Erişim tarihi: 16.08.2024. <https://www.nytimes.com/2016/06/01/opinion/the-south-china-sea-dispute-beijings-view.html>.

- Hayton, Bill. "The Modern Creation of China's 'Historic Rights' Claim in the South China Sea." *Asian Affairs* 49, no. 3 (2018): 370–382.
- Ishikawa, K. "The ASEAN Economic Community and ASEAN Economic Integration." *Journal of Contemporary East Asia Studies* 10, no. 1 (2021): 24–41.
- Jiang, H., Su, F., Zhou, C., vd. "The Geographical Characteristics of Nansha Islands in the South China Sea." *Journal of Geographical Sciences* 28 (2018): 957–972.
- Kabakçı, Fuat. "Güney Çin Denizi'nde Gerilim Tirmanıyor." *Anadolu Ajansı*. 13.02.2017. Erişim tarihi: 21.12.2024. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/guney-cin-denizinde-gerilim-tirmaniyor/749115>.
- Kim, Jihyun. "Territorial Disputes in the South China Sea: Implications for Security in Asia and Beyond." *Strategic Studies Quarterly* 9, no. 2 (2015): 107–141.
- Kingdon, E. "A Case for Arbitration: The Philippines' Solution for the South China Sea Dispute." *Boston College International and Comparative Law Review* 38, no. 1 (2015): 129–157.
- Kipgen, N. "ASEAN and China in the South China Sea Disputes." *Asian Affairs* 49, no. 3 (2018): 433–448.
- Latiff, R. "Southeast Asian Countries Retract Statement Expressing Concerns on South China Sea." *Reuters*. 15.06.2016. Erişim tarihi: 16.08.2024. <https://www.reuters.com/article/world/southeast-asian-countries-retract-statement-expressing-concerns-on-south-china-s-idUSKCN0Z10KX/>.
- Lema, Karen. "Harris Affirms 'Unwavering' U.S. Defence Commitment to Philippines." *Reuters*. 21.11.2022. Erişim tarihi: 16.08.2024. <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/us-vice-president-harris-affirm-defense-commitment-philippines-2022-11-20/>.
- Lema, Karen. "South China Sea: Why Are China and Philippines Tensions Heating Up?" *Reuters*. 10.05.2024. Erişim tarihi: 21.08.2024. <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/south-china-sea-why-are-china-philippines-tensions-heating-up-2024-04-11/>.
- Lo, Chi-kin. *China's Policy Towards Territorial Disputes: The Case of the South China Sea Islands*. New York: Routledge, 1989.
- Otto, Ben. "Indonesia's Widodo Wades into South China Sea Dispute." *Wall Street Journal*. 23.06.2016. Erişim tarihi: 16.08.2024. <http://www.wsj.com/articles/indonesias-widodo-wades-into-south-china-sea-dispute-1466683527>.
- PBS News. "In Southeast Asian Summit, Kamala Harris at Center of White House Efforts to Oppose China." 7.09.2023. Erişim tarihi: 16.08.2024. <https://www.pbs.org/newshour/politics/in-southeast-asian-summit-kamala-harris-at-the-center-of-white-house-efforts-to-oppose-china>.
- Permanent Court of Arbitration. *Press Release*. 12 Temmuz 2016. Erişim tarihi: 21.12.2024. <https://pcacases.com/web/sendAttach/1801>.
- Phillips, Tom, Oliver Holmes, Owen Bowcott. "Beijing Rejects Tribunal's Ruling in South China Sea Case." *The Guardian*. 12.07.2016. Erişim tarihi: 21.08.2024. <https://www.theguardian.com/world/2016/jul/12/philippines-wins-south-china-sea-case-against-china>.

- Pinghui, Zhuang. "G7 Leaders Vow to Send 'Clear Signal' Over South China Sea Row after Beijing Warns it Against Double Standards." *South China Morning Post*. 27.05.2016. Erişim tarihi: 16.08.2024. <https://www.scmp.com/news/china/policies-politics/article/1955108/g7-leaders-vow-send-clear-signal-over-south-china-sea>.
- Puspitawati, Dhiana. "Urgent Need for National Maritime Security Arrangement in Indonesia: Towards Global Maritime Fulcrum." *Indonesian Journal of International Law* 14, no. 3 (2017): 330–347.
- Seniwati, Seniwati, Muhammad Rofif Hudzon, ve Agussalim Burhanuddin. "Conflict in South China Sea Between China and Philippines." *Triwikrama: Jurnal Ilmu Sosial* 5, no. 8 (2024): 101–110.
- Snell, Govi. "Tensions High as Chinese Vessels Shadow Vietnam's Oil, Gas Operations," *Voa News*, 17.06.2023, Erişim tarihi: 21.12.2024, <https://www.voanews.com/a/tensions-high-as-chinese-vessels-shadow-vietnam-s-oil-and-gas-operations-/7141273.html>.
- Southgate, L., ve N. Khoo. "Enter the Vanguard State: Reinterpreting ASEAN's Response to the South China Sea Issue." *Journal of Asian Security and International Affairs* 3, no. 2 (2016): 221–244.
- Storey, Ian. "Anatomy of the Code of Conduct Framework for the South China Sea." 24.08.2017. *The National Bureau of Asian Research*. Erişim tarihi: 16.08.2024. <https://www.nbr.org/publication/anatomy-of-the-code-of-conduct-framework-for-the-south-china-sea/>.
- Temiz, Süleyman. *ASEAN*. Ankara: Berikan, 2024.
- Thao, Nyugen Hong. "Forty Years Since Adoption of UNCLOS: Vietnam's Contributions to Maritime Delineation." *Vietnam Law and Legal Forum*. 28.12.2022. Erişim tarihi: 21.12.2024. <https://vietnamlawmagazine.vn/forty-years-since-adoption-of-unclos-vietnams-contributions-to-maritime-delineation-69372.html>.
- Thayer, Carlyle A. "ASEAN, China and the Code of Conduct in the South China Sea." *SAIS Review of International Affairs* 33, no. 2 (2013): 75–84.
- Thayer, Carlyle A. "Chinese Assertiveness in the South China Sea and Southeast Asian Responses." *Journal of Current Southeast Asian Affairs* 30, no. 2 (2011): 77–104.
- The White House. "Readout of Vice President Harris's Participation in the U.S.-ASEAN Summit." 6.09.2023. Erişim tarihi: 18.06.2024. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2023/09/06/readout-of-vice-president-harriss-participation-in-the-u-s-asean-summit/>.
- Wolf, F. Andrew. "The West Is Misreading China in the South China Sea." *Geopolitical Monitor*. 11.07.2024. Erişim tarihi: 16.08.2024. <https://www.geopoliticalmonitor.com/the-west-is-misreading-china-in-the-south-china-sea/>.